

DE LICHTE VOORDE

PERIODIEK VAN DE
VERENIGING VOOR OUDHEIDKUNDE TE LICHTENVOORDE

Groet uit Lichtevoorde.

De villa van Van Basten Batenburg, omstreeks 1910

No. 48
Juli 2003
ISSN: 0927-6688

'De Lichte voorde' is een halfjaarlijkse uitgave van de Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde. De vereniging stelt zich ten doel het onderzoek naar de geschiedenis van onze gemeente in de breedste zin van het woord te stimuleren en te bevorderen.

De redactie van 'de Lichte voorde' bestaat uit:
N.J.M. Adema Mzn, B.H.W. van Lochem en G.A.Th.M. Nijs

Inhoud

Voorwoord van de redactie	2
De Grote Steen Sterrit 1937	3
De oude Boschmolen	9
Uit de oude doos	16
Veldwachtersperikelen	21
Het dorp	24
Buutn aodem	28
De Hottinger-kaart van Lichtenvoorde	29
Een avond met verhalen in de streektaal	34
Een rondje Vragender	35
Nieuwe aanwinsten van de bibliotheek	36
Ledenmutaties in 2002	37
Aanwinsten in 2002	38
Ons 'zoekplaatje'	40

Voorwoord van de redactie

Voor u ligt alweer de achtenveertigste uitgave van 'de Lichte voorde'. Ook dit keer zijn we erin geslaagd voldoende artikelen te verzamelen die ons meer bekend maken met de geschiedenis van onze gemeente.

Ook in deze periodiek wordt maar weer eens duidelijk dat gebeurtenissen uit een vrij recent verleden het verdienen om vastgelegd te worden. Stoffige manuscripten van eeuwen terug liggen perfect bewaard op onderzoek te wachten. Deze stukken zullen, dankzij de zorg waarmee de archiefdiensten ze omringen, ook voor komende generaties bewaard blijven. Het zijn de verhalen die nooit zijn vastgelegd maar ons zoveel leren van het dagelijks leven van 'vroeger', die dreigen te verdwijnen. Wie kan er nu nog geïnterviewd worden om ons uit 'eerste hand' iets te vertellen over het leven in ons dorp in de beginjaren van de vorige eeuw? Zulke verhalen, hoe onbeduidend vaak in de ogen van de verteller, verdienen het vastgelegd te worden.

In deze periodiek vindt u een paar voorbeelden van het vastleggen van dat recente verleden. Zo wordt in het eerste artikel de Grote Steen Sterrit van 1937 beschreven. Een rit voor motoren, georganiseerd door de 'Gillet club', een groep motorenthousters die aan de basis stonden van de huidige MACL (Motor- en Automobielfclub Lichtenvoorde). Benno van Lochem beschrijft ook de geschiedenis van de oude Boschmolen. Na de beschrijving van verschillende Lichtenvoordse molens in 'de Lichte voorde', zou je deze molen misschien wel 'de vergeten molen' kunnen noemen. Dit 'onrecht' wordt nu tenietgedaan.

In onze vaste rubriek 'Uit de oude doos' wordt nu eens niet de geschiedenis uit de doeken gedaan van een oud pand of een familiekiekje, maar van een boom! En wel van de markante rode beuk die tot voor kort nog deel uitmaakte van het straatbeeld aan de Varsveldseweg.

In 'Geknipt uit de Geldersche Bode' vindt u een verzameling advertenties van 27 april 1926 en in 'Veldwachtersperikelen' worden aanvullingen gegeven die naar aanleiding van de serie over veldwachters in voorgaande periodieken door lezers naar voren zijn gebracht. De eind vorig jaar overleden W. ter Haar heeft in het artikel 'Het dorp' zijn jeugdherinneringen aan Lichtenvoorde vastgelegd.

In 'De Hottinger-kaart van Lichtenvoorde (1786)' wordt in een opnieuw uit te geven atlas beschreven met daarin een vrij onbekende kaart van Lichtenvoorde en omgeving. 'Buutn aodem' heet het verhaal waarmee Frans Bonnes de redactie opnieuw van een dialectverhaal voorzag.

In deze periodiek ontbreekt ook het verenigingsnieuws niet: zo wordt verslag gedaan van de lezing 'Een avond met verhalen in de streektaal', door Ria Olijslager, de foto-expositie en diapresentatie in Vragender, nieuwe aanwinsten van de bibliotheek, ledenmutaties, aanwinsten foto- en dia-archief, museale voorwerpen en documentatiecentrum in 2002.

Traditiegetrouw sluiten we deze periodiek af met 'Ons zoekplaatje' waarin we op zoek zijn naar de namen van verkenners die meelopen met de Avondvierdaagse van 1955.

Neem gerust contact op wanneer u een van de wandelaars herkent.

Of klim zelf eens in de pen en schrijf uw jeugdherinneringen op...

Namens de redactie,
Godfried Nijs

De Grote Steen Sterrit van 1937

Enige tijd geleden schonk de heer W. Heinst onze vereniging een erepenning. Daarom leek het mij leuk om eens wat dieper op de herkomst ervan in te gaan. De heer Heinst had deze penning ontvangen als schenking van de heer Wanroy uit Doetinchem. Wanroy deed in 1937 mee aan de Grote Steen Sterrit te Lichtenvoorde, die verreden werd op motoren. Na afloop werd de penning door de organisatie aan de deelnemers uitgereikt. Om erachter te komen wat deze sterrit inhield, neem ik u mee naar de kermis van 1937. De sterrit was er een onderdeel van en werd groots aangekondigd in verschillende kranten, zoals de Graafschapbode die er het volgende over schreef.

De Grote steen sterrit van Lichtenvoorde heeft voor u een bijzondere waarde. Door deel te nemen aan dezen sterrit, komt u niet alleen in het bezit van een fraaie plaquette of kunt u een motorrijwiel en 100 andere prijzen winnen, maar tevens maakt u kennis met de echte manier van kermis vieren. Traditie en folklore domineren op deze kermis, die in wezen een volksfeest is voor allen rangen en standen.

Tot zover de Graafschapbode. De organisatie van de sterrit was in handen van de Gillet club. Deze club, opgericht in 1937, was de voorloper van de huidige MACL (Motor- en Automobiellclub Lichtenvoorde). Het bestuur bestond uit de volgende personen: voorzitter A. van Westerhuis, secretaris H. Langwerden, penningmeester H. Heetkamp en lid J. van Ooyen. De Gillet club werd zo genoemd omdat bestuurslid H. Langwerden in die tijd dealer was van het motormerk Gillet. Een leuke bijkomstigheid is, dat toen Langwerden zijn dealerschap verloor, ook de naam van de club moest worden veranderd.

	Chevrolet	Dames en Heeren Motorrijders(sters) opgelet.	Gillet
<p>Een 150 cc is natuurlijk beter dan een 125 cc! Maar als U binnen het belastingvrije gewicht wilt blijven, neem dan ten minste het sterkste wat hierin te krijgen is.</p>	<p>Wilt U plezierig rijden. Neem dan een</p>		
<p>GILLET biedt U een 125 cc - 3 versn. motor in een frame dat hiertegen bestand is HET ECHTE MOTORRIJWIEL VAN 55 K.G. Vraagt beschrijving en bijzonder gunstige condities</p>	<p>GILLET Betrouwbaar - Goedkoop - Duurzaam</p>		
<p>ATELIERS GILLET RIEMERSMA, EINDHOVEN.</p>	<p>Vraagt gratis alle gewenschte inlichtingen bij den Agent voor LICHTENVOORDE en OMSTREKEN: HARRI LANGWERDEN. Reparaties aan alle merken auto's en motoren worden spoedig vakkundig en billijk uitgevoerd.</p>		
	Renault Oliën	en billijk uitgevoerd.	Michelin Banden

Er waren verschillende onderdelen waaraan de deelnemers mee konden doen. Zo was er bijvoorbeeld de sterrit voor motorclubs. Op kermisvrijdag diende elke deelnemende motorclub tussen 11.30 uur en 13.30 uur ten minste een afstand van 40 km af te leggen. Vervolgens moest men een bewijs overleggen dat men daadwerkelijk minimaal 40 km had

gereden. Dit diende men te melden op het feestterrein te Lichtenvoorde. Het was niet toegestaan meerdere malen op en neer te rijden tussen dezelfde plaatsen om de vereiste 40 km te halen. Vervolgens moesten de deelnemers van enkele olievaten de juiste inhoud raden. De motorclub die dit goed had geraden kreeg de hoofdprijs: een DKW ter waarde van f 250-.

Dan was er nog een individuele sterrit. De deelnemer die de meeste kilometers had afgelegd om de kermis in Lichtenvoorde te vieren was de winnaar. Die eerste prijs werd gewonnen door oud-inwoner Jozef ten Bosch. Ten Bosch woonde destijds aan de Belgische grens en was 's morgens op zijn motor naar Antwerpen gereden, had op het treinstation een perronkaartje met de datum 12 september 1937 gekocht en reed vervolgens naar de Lichtenvoordse kermis. Bij het vaststellen van de prijzen bleek Ten Bosch de deelnemer te zijn die de grootste afstand had moeten afleggen. Hij kreeg als prijs een speciaal paar H.B.S. motorlaarzen. De tweede prijs ging naar Bernard Holweg uit Castricum, ook een oud-inwoner van Lichtenvoorde. De derde prijs was voor Th. Geerten uit Tholen en de vierde prijs ging naar J. Berkhout uit Hoorn. De volgende prijzen waren voor Flekkink uit Maastricht en J. van de Woude uit Noordwijk. Ook in de Aaltense Courant werd melding gemaakt van deze sterrit.

De sterrit bracht heel wat lawaai in het anders zo rustige dorp door het geronk van verschillende motoren. Van buitenaf kon men reeds bemerken dat er ditmaal iets bijzonders in het dorp plaats vond. De deelname was verrassend groot; uit alle windstreken van het land waren de deelnemers opgekomen het zij van de motorclub, dan wel individuele mededingers. Als eis was gesteld een afstand af te leggen van 40 km. Waarna men een schatting moest doen hoeveel olie de verschillende bussen en vaten konden bevatten. De hoofdprijs bestond uit een DKW motorrijwiel. De hoofdprijs van de sterrit ging naar Van Kooten motorclub uit Haarlem. De inhoud van de vaten bedroeg 4343 liter welke het best geschat werd door Van Kooten motorclub Haarlem die 4342 liter had ingevuld.

De Grote Steen plaquette in geoxideerd zilver, geschonken door de heer W. Heinst.

Niet alleen won Van Kooten motorclub de hoofdprijs, ook was deze vereniging de 'verst komende' club die aan dit evenement meedeed. Hiervoor was een beker door de burgemeester ter beschikking gesteld. De tweede prijs ging naar Motorclub Winterswijk en de derde naar Hamovee-club uit Hengelo. Deze prijs was beschikbaar gesteld door de rijwielpadenvereniging. De club met het grootste aantal deelnemers was de DKW motorclub uit Doetinchem. Die vereniging kreeg een beker, die door Lichtenvoorde Vooruit beschikbaar

was gesteld. Tot slot moesten alle deelnemers nog het juiste gewicht raden van de grote steen op de markt. Dit werd door een deelnemer uit Almelo het beste geschat; hij ontving een motortas. De deelnemers waren allen zeer vereerd met de mooie plaquette en velen hebben hem altijd goed bewaard. Zo had dr. Brennikmeijer sr. hem bevestigd op zijn auto. Bij elke nieuwe auto moest de onderscheiding weer worden verwisseld, wat bewijst dat de plaquette van zeer goede kwaliteit was.

Onder de deelnemers was ook A. van Westerhuis. De heer Van Westerhuis had een oude DKW en was een keurige rijder, menig voetganger liep hem gemakkelijk voorbij als hij een tourritje maakte. De benzineprijzen in die crisisjaren waren aan de hoge kant en daar had de oude Van Westerhuis iets op gevonden. Bij zijn huis aangekomen zette hij de motor zo'n 100 meter voor de inrit af en liet hem vervolgens uitlopen.

Ondanks het grote succes van de sterrit kreeg het evenement in 1938 geen vervolg. Waarschijnlijk waren de prijzen in die crisisjaren te hoog en ook zal het te maken hebben gehad met de schaarste van de brandstof in die tijd. Tijdens de kermisvergadering van 18 augustus 1939 wordt overwogen om een grasbaanmotorrace te houden. De organisatie zou in handen komen van de Gillet club maar er werd geen geschikte locatie gevonden en zo kwam er een einde aan de Gillet club.

Ondanks het korte bestaan van de club is bij enkele deelnemers en ex-bestuursleden de gedachte opgekomen dat een motorclub in Lichtenvoorde zeker bestaansrecht zou hebben. Als de oorlog geen spelbreker was geweest, had deze club waarschijnlijk dit jaar het 66-jarig jubileum gevierd.

De Gillet club, die samen met het kermiscomité de Grote Steen Sterrit organiseerde. V.l.n.r. Jan de Graaf, Gert Langwerden, A. van Westerhuis, Jan Langwerden, Harry Langwerden, Willem Kortbeek, H. Heetkamp en Jan van Ooyen.

Gelukkig voor de motorliefhebbers vierde Lichtenvoorde in 1946 zijn zogenaamde 1000-jarig bestaan. De organisatie van dit feest begon al direct na de bevrijding. In die eerste vergaderingen werd onder anderen door Jan van Ooyen en dr. Brenninkmeijer sr. het plan geopperd om een motor- of autotour te organiseren. Dit was de aanleiding om een motorclub op te richten. En zo ontstond op 19 november 1945 de MAC met als eerste bestuur: dr. Brenninkmeijer voorzitter, Jan van Ooyen secretaris en Aloys Vos penningmeester. Aanvankelijk verliep de organisatie van de tourrit niet zo goed. Aan de notulen van de vergadering der Algemene Feestvereniging van vrijdag 21 december 1945 in café Van Ooyen ontlenuw wij het volgende.

Bij de behandeling van de verschillende punten van voorbereiding deelde dr. Brenninkmeijer mee, dat de MAC bericht had ontvangen van de KNMV dat zij nog geen besluit hadden genomen omtrent de medewerking voor een sterrit in Lichtenvoorde. Daar men vrees had dat in Augustus 1946 de benzine nog niet vrij zou zijn en ook het zondagsrijverbod voor motorvoertuigen nog zou gelden. Mochten deze euvels echter voor die tijd nog worden opgeheven dan zal de KNMV haar volle steun verlenen.

Deze mededeling was niet erg opwekkend voor de pas opgerichte motorclub. Toch ging de MAC niet bij de pakken neerzitten en gelukkig waren in augustus 1946 bovengenoemde belemmeringen zo goed als opgeheven. Dit kwam de Algemene Feestvereniging en de MAC goed uit. Het toenmalige bestuur, bestaande uit F.A.D. Westerman voorzitter, Th. Manschot secretaris, H. Langwerden penningmeester en de bestuursleden H. Meijer, A. Vos en J. van Ooyen, was eerst van plan een sterrit te organiseren. Men kreeg echter ook de kans om onder de auspiciën van de KNMV terreinwedstrijden voor motoren te organiseren. Die werden gehouden op het terrein in de Besselinkschans. Duizenden belangstellenden trokken naar de wedstrijd. Ook het prachtige weer werkte mee. Dat kwam de jury die middag wel goed uit, aangezien de heren genoeg moesten nemen met een tafeltje in de openlucht. Een startheek was er al evenmin, trouwens van een goede afzetting had men in die tijd ook nog niet gehoord. De uitslag van die middag was als volgt:

In de categorie nieuwelingen:

125cc	250cc
1 J. Klinkhamer Vriezenveen (DKW)	1 A. Stottelaar Lichtenvoorde (DKW)
2 H. Rietman Doetinchem (DKW)	2 K. Mantel Zutphen (Panther)
3 K. Hofman Lichtenvoorde (DKW)	

350cc	500cc
1 J. van Tilburg Rotterdam (Matchless)	1 H. van Kooy Soest (Norton)
2 N. Schuyt Soest (Matchless)	2 J. Gons Soest (TMD)

In de categorie senioren:

125cc	250cc
1 C. Bas Alkmaar (DKW)	1 J. Lent Maasland (Eysink)
2 K. Rus H. Hugowaard (DKW)	2 J. de Wit Zenderen (Velocette)
350cc	500cc
1 H. Veer Borculo (Triumph)	1 J. Veer Borculo (Triumph)
2 A. Koning Oosterwolde Triumph	2 H. Donkelaar Den Dolder (Triumph)

In de categorie junioren:

125cc	250cc
1 T.H. Langwerden Lichtenvoorde (DKW)	1 B. Schipper Vriezenveen (Velocette)
2 Teunisse Den Haag	2 J. Muller Amsterdam (DKW)

350cc

1 M. Berkman Monster (Velocette)

2 H. Elbersen Soesterberg (Matchless)

500cc

1 Zennemers Deventer

2 K. Hekman Hoozevee (Eysink)

Dat deze wedstrijd toen meteen al op de juiste manier is aangepakt, blijkt wel uit het feit dat het evenement nog steeds wordt georganiseerd. De deelnemers kwamen vanuit het hele land zoals de uitslag laat zien. Onder de winnaars waren ook twee bekende Achterhoekse coureurs die later furore maakten in de motorsport: Jan de Veer uit Borculo en Hennie Rietman uit Doetinchem, die in 1953 en 1954 zelfs de internationale motorcross in de Schans wist te winnen.

TERREIN WEDSTRIJDEN VOOR MOTOREN

**ZONDAG
25 AUG.
AANVANG
12 UUR**

ONDER AUSPICIËN VAN DE K.N.M.V.

TERREIN

BESSELINK-SCHANS

Tijdens beleg van Grol, Hoofdkwartier van Frederik Hendrik, Stedendwinger en Prins van Oranje.

De beste Nederlandsche renners nemen hieraan deel. Voorziet U dus tijdig van kaarten om teleurstelling te voorkomen. Ruim parkeerterrein aanwezig. Kaarten in voorverkoop verkrijgbaar bij Secr. A 331, Telefoon 434, Lichtenvoorde.

TOEGANGSBEWIJZEN: **f 1.25** (incl. belasting)

Zie voor reisgelegenheid de dienstregeling in dit blad

In 1947 had de MAC dertig leden onder wie Gerrit en Harry Langwerden. Deze twee broers waren fanatieke rijders, die in het gehele land aan wedstrijden meededen. In mei van dat jaar brak Harry bij terreinwedstrijden in Hengelo Gld. zijn arm. Terwijl broer Gerrit een maand later in Zandvoort meedeed aan een wegwedstrijd, lag Harry zich te verbijten in het St. Bonifaciusziekenhuis. Gerrit behaalde in de klasse 125cc in Zandvoort een vijfde plaats. Later in dat jaar nam Harry wraak op zijn broer door de wegrace in Tubbergen op zijn naam te zetten.

1947. Onder barre weersomstandigheden gingen deze heren per motor naar paleis Soestdijk ter gelegenheid van de geboorte van prinses Christina (toen nog Marijke). V.l.n.r. de motorrijders Theo Dusseldorp, Leo Paashuis, Harry Langwerden en Herman Wessels.

In 1948 mocht de MAC voor de eerste keer de nationale kampioenscross in de 500cc klasse organiseren en drie jaar later verschenen voor het eerst buitenlanders aan de start. In 1957 kwam het grote moment voor de MAC: voor het eerst mocht de vereniging de grote Grand Prix International organiseren, waarbij de zo belangrijke punten voor het wereldkampioenschap te behalen vielen. Het waren de jaren dat Zweden enkele goede coureurs had. Eind jaren zestig wist Gerrit Wolsink echter het Zweedse succes te doorbreken en won hij twee keer op rij in Lichtenvoorde.

In 1971 vierde de MAC het 25-jarig jubileum. Het bestuur bestond toen nog steeds uit heren van het eerste uur, namelijk voorzitter F.A.D. Westerman, secretaris Th. Manschot en penningmeester A. Vos. Thans is de MACL uitgegroeid tot een bloeiende vereniging met een eigen crossterrein en accommodatie. Dit heeft men mede te danken aan een stel fanatieke motorrijders die destijds de Gillet club zijn begonnen.

Benno van Lochem

Bronnen

Elna, 14 maart 1975

Geldersche Bode, 14 september 1937

Aaltense Courant, 18 september 1937

De Oost Gelderlander, 25 augustus 1946

De Gelderlander, 20 januari 1971

Fotocollecties G. Eppingbroek en B. van Lochem

De oude Boshmolen

In het verleden zijn in onze periodiek al enige malen artikelen geschreven over voormalige Lichtenvoordse molens. Zo was er al eens aandacht voor de oude molen (in nr. 8), de nieuwe molen (in nr. 11 en 38) en de watervluchtmolen (in nr. 11).

Dit keer willen we de historie belichten van de molen die we misschien wel 'de vergeten molen' zouden kunnen noemen. Het gaat hier om de molen die ooit stond aan het begin van de Zieuwentseweg, de zogeheten Boshmolen.

De molen stond oorspronkelijk aan de Groenloseweg te Winterswijk. Deze molen werd in 1870 gebouwd en is een typische molen uit de Zaanstreek (voor molenkenners: kijkt u maar naar de lange spruit). Waarschijnlijk is de molen daar ook gebouwd en overgebracht naar Winterswijk.

De oude Klompsmolen te Winterswijk.

Tot 1903 deed hij in Winterswijk dienst als korenmolen. In dat jaar werd hij zorgvuldig afgebroken en overgebracht naar Lichtenvoorde, waar molenbouwer Klomps uit Winterswijk hem aan de Zieuwentseweg heeft herbouwd. De eerste eigenaar was Gerhardus Johannes Wiggers.

Wiggers is geboren op 15-3-1873 te Groenlo als zoon van Eimbert Jan Wiggers (*30-10-1831, †21-3-1897) en Berendina Hendrika Rienders (*16-10-1834, †17-6-1915). Het gezin Wiggers bestond verder nog uit de broers Johannes Bernardus *7-3-1864, Gradus Johannes *2-9-1866, Johannes Antonius *14-7-1870 en een zuster Johanna Maria *28-5-1878.

Gerhardus Johannes verliet op 10-jarige leeftijd al het ouderlijk huis aan de Goudsmidstraat, om als knecht te gaan werken in Eibergen. Op 5-5-1885 keerde hij terug in Groenlo, om op 10-5-1886 als knecht bij landbouwer Oolthuis in Lielvelde in dienst te gaan. Bij deze familie verblijft hij twee jaar. Vervolgens zien we hem als knecht bij landbouwer Stortelder, ook in Lielvelde. Daar verblijft Gerhardus, ook wel Gradus genoemd, tot 1890. Daarna was hij een

jaar werkzaam bij de weduwe Janna Gertruid Eeftink in Lichtenvoorde. Vandaar is hij vertrokken naar Borken waar hij naar alle waarschijnlijkheid het molenaarsvak heeft geleerd, want als hij op 10-7-1902 terugkeert in Lichtenvoorde, wordt hij molenaarsknecht bij Antonius van Wijngaarden aan de Driehoek. Hoewel hij in 1903 eigenaar wordt van de Boschmolen, blijft hij tot 1906 woonachtig en werkzaam bij molenaar van Wijngaarden.

Heden den *zeventienden* der maand *Mai*,
 achttien honderd drie en zeventig, is voor ons *Burgemeester*,
 Ambtenaar
 van den Burgerlijken Stand der Gemeente Groenlo, Provincie Gelderland, verschenen:
Ernst, Jan Wiggers,
 van beroep *landbouwer,* oud *veertig* jaren, wonende *in*
het Schependons, in deze Gemeente, dewelke ons verzocht heeft op te
 maken acte van Geboorte van een kind van het *mannelike* geslacht,
 hetwelk *zijn echtgenoot* *Bernardus Hendrika Reinders,*
 van beroep *molenaar,* op *zaterdag den vijfden*
 der maand *Mai* dezes jaars des *voormiddags* ten *vijs* uren,
 in het huis No. 31, *in het Schependons* in deze Gemeente, ter wereld
 heeft gebragt, en aan hetwelk hij verklaard heeft, de voornaamen te willen geven van
Gradus, Johannes.
 Waarvan wij deze acte hebben opgemaakt in tegenwoordigheid van *Gradus Kuyers,*
 van beroep *landbouwer,* oud *neg en vijftig*
 jaren, en van *Jan Hendrik Vapen,* van beroep *landbouwer,*
 oud *veertig* jaren, beide inwoners dezer Gemeente, opzettelijk door
 den Comparant als getuigen ten deze medegebragt, welke acte, na in twee daartoe be-
 stemde Registers ingeschreven en voorgelezen te zijn, door ons is getekend *met over-*
zetting en de getuigen

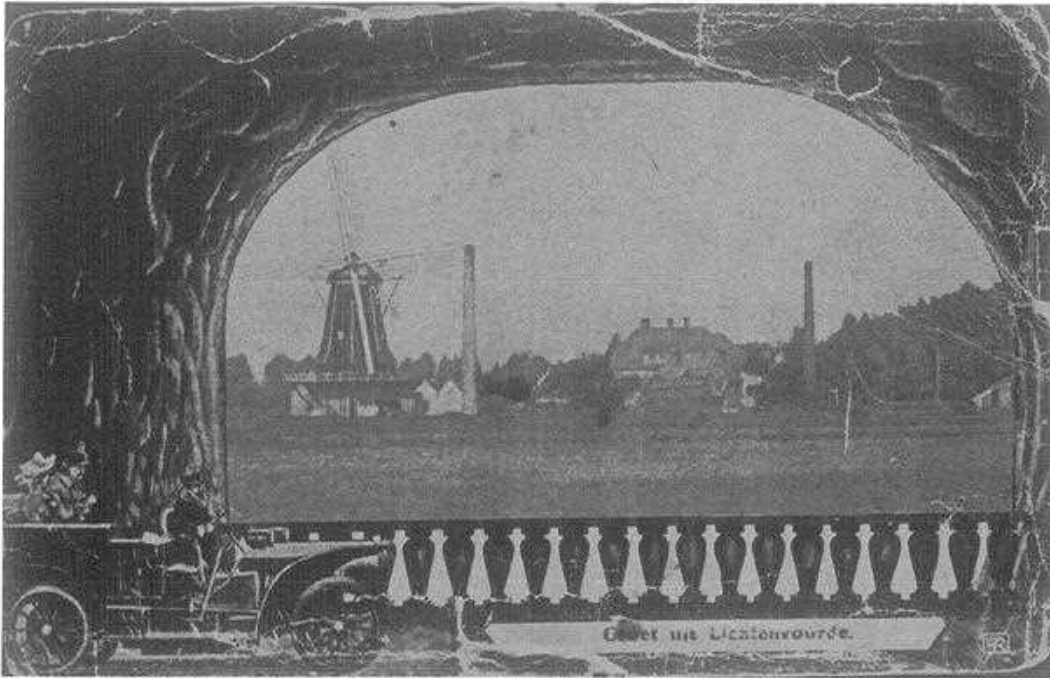
E. J. Wiggers
G. Zwiers
J. Vapen

M. van der Pijl

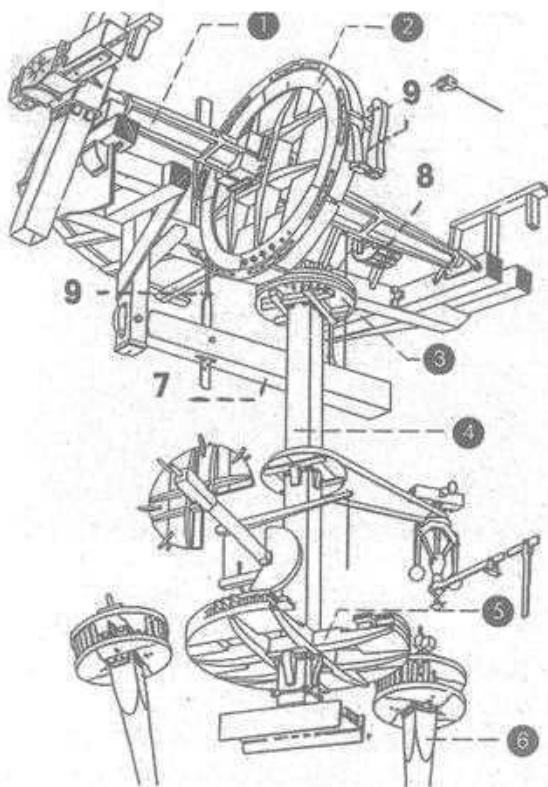
Geboorteakte van Gradus Johannes Wiggers

Van 17-9-1906 tot november 1906 was Gradus woonachtig bij Johannes Bernardus Pothof en Hermina Maria Reinders aan de Raadhuisstraat. Op 3 november 1906 trouwde hij met Anna Maria Rouwhorst, geboren op 21-2-1879 te Lichtenvoorde, dochter van Johannes Bernardus Rouwhorst en Hendrika Johanna Ratering.

Na die datum werd de molen betrokken door het echtpaar. Vanaf 15-5-1907 was Johannes Antonius Holweg werkzaam als knecht bij Gradus, maar toen op 30-9-1907 dochtertje Hendrika Johanna werd geboren, vertrok Holweg.

De Boschmolen in volle glorie met ernaast de twee kleine huisjes met schoorsteen. Volgens de overlevering zou daarin een houtzagerij zijn gevestigd geweest met aandrijving door een stoommachine. Daarnaast het Pillenshuus waar eigenaar Bernardus Wiekes Pillen een café-kruidenierszaak en een boerderij had. Tegenover het Pillenshuus lag de directeurswoning van de Coöperatieve Stoomzuivelfabriek Lichtenvoorde. Hier woonde rond 1910 de eerste directeur, de heer Ketelaar. Verder nog de schoorsteen van de zuivelfabriek.

De molen was een achtkante stellingmolen, een houten molen op een stenen achtkant. De stelling bevond zich op drie meter hoogte. De molen had een zogenaamd gevluht van 22,5 meter. De wieken waren oud-Hollands opgehekt. Dat betekent dat men op deze molen met molenzeilen werkte. Op de tekening hiernaast kunnen we het binnenwerk van de molen mooi bekijken.

De wieken zetten een bijna horizontaal liggende wiekenas(1) in beweging. Aan de wiekenas was een verticaal wiel bevestigd (2) dat ervoor zorgde dat de draaiende beweging werd overgebracht naar de bonkelaar (3). Door de bonkelaar kwam de koningsspil (4) in beweging die op zijn beurt weer het spoorwiel (5) in beweging bracht. Dit spoorwiel stond in verbinding met de steenspil (6) en die met de molenstenen. Als we een kijkje zouden nemen op de steenzolder, zouden we in het

geval van de Boschmolen twee koppel 16-der stenen kunnen zien. Deze stenen werden gebruikt om graan tot consumptiemeel en veevoeder te malen.

Omdat de wind steeds uit een andere richting komt, is de kap van de molen draaibaar gemaakt. Met behulp van de staart kan de molenaar het wiekenkruis recht 'op de wind' zetten. Dit draaien noemt de molenaar kruien. Om de wieken in beweging te zetten of af te remmen, zat rondom het bovenwiel (2) een houten hoepel. Iets lager dan de as, maar wel evenwijdig lopend, zat een zware balk, de vangbalk (7). Aan de voorzijde was die aan de hoepel bevestigd. Op een kwart van de balk zat aan de voorzijde een scharnierpunt, waarin de balk was opgehangen. Aan de achterzijde hing hij aan een ketting. Het ene eind zat dus aan de balk en het andere eind zat een klein stukje op een asje gerold. Aan de andere zijde van dat asje zat een vangtrommel (8). Ook hier zat een ketting opgerold. Deze ketting kwam met het vrije uiteinde tot bijna op de stelling. Een eindje boven de zo-even genoemde balk zat een krom ijzer, het sabelijzer (9). Hierin zat een inkeping en aan de balk een pen. Wanneer men nu op de stelling aan het touw trok, trok men de balk omhoog, en de pen kwam in de inkeping van het sabelijzer te hangen. Door deze opwaartse beweging werd de hoepel die eerst strak om het bovenwiel getrokken zat, van dat rad afgedrukt en dan kon de molen gaan draaien, als er tenminste wind stond. Wilde men de molen stilzetten, dan werd er een kort rukje aan het touw gegeven op de stelling. Hierdoor schoot het sabelijzer opzij en zo kon men de balk laten zakken waardoor de hoepel zich weer om het rad trok en de wieken tot stilstand kwamen.

De Zieuwentseweg met de Boschmolen, gezien vanaf Zieuwent. De molen had zijn naam te danken aan het feit dat men de omgeving waarin hij stond 't Bosch noemde. Vandaar de naam Boschmolen en Boschlaan. Achter de molen ziet u de schoorsteen van de zagerij en de molenaarswoning van Gradus Wiggers (later Willemsen). Daarnaast ligt café 't Zwaantje. In de boerderij kwam later de verkoop van vrijbankvlees (uutpondinge). In de jaren vijftig groeide die uit tot de stichting gemeentelijk abattoir. Uiterst links zien we nog een stukje van de directeurswoning.

Gradus Wiggers en Anna Maria Rouwhorst

Het gezin Wiggers werd op 27-9-1908 uitgebreid met dochter Johanna Berendina Maria en op 20-2-1910 met dochter Antonia Maria. Op 18-6-1911 werd de zoon Antonius Johannes Wiggers geboren. De zaken gingen in die tijd minder goed, vooral doordat de molen een slechte windvang had. Praktisch overal stonden bomen en huizen in de weg. Wiggers kon alleen goed malen als de wind zuid-zuidwest stond. Waarschijnlijk is dit ook de reden geweest dat hij tussen 1903 en 1906 nog werkzaam was bij van Wijngaarden. In 1912 was de molen toe aan een grondige opknopbeurt, maar aangezien de zaak zo achteruit ging, werd de molen verkocht aan Petrus Jacobus Willemsen. Gradus bleef echter nog wel op de molen werkzaam.

Op 16-7-1913 werd Johanna Berendina geboren en in datzelfde jaar werd de molen door de nieuwe eigenaar grondig aangepakt. Er werd een nieuwe stelling gebouwd. Het hout dat van de sloper kwam, was afkomstig van de oude r.-k. Waterstaatskerk. Deze had in 1912 plaats moeten maken voor de huidige St. Bonifatiuskerk. Men kan dus wel aannemen dat dit een uitstekende stelling is geworden.

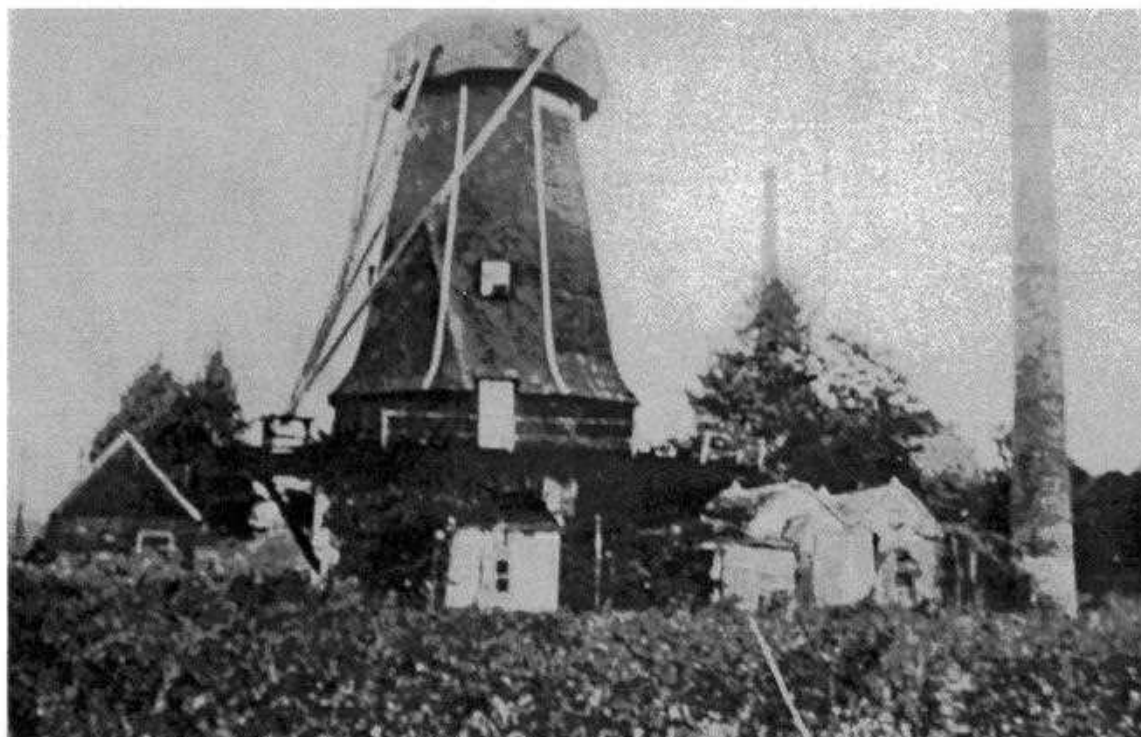
De achtkant van de molen werd opnieuw met dakleer gedekt. Slechts een van de beide roeden (twee wieken) was nog goed. De as en de andere roede waren nodig aan vervanging toe. Men verving die door onderdelen van de oude walmolen in Doetinchem. Daar was reeds van windkracht overgeschakeld op machinaal malen. De nieuwe as bevestigde men op de juiste manier achter in het lager, pineind, of pensteen genaamd, zodat deze niet meer los ging en er geen beweging meer in zat. Men deed dat met koemest, zuivere, nog warme mest zonder stro. Men smeerde de lagers van de bovenas in met varkensreuzel, de tanden en staven van de raderen werden met een mengsel van bijenwas en norit ingesmeerd.

Op 13-2-1916 overleed moeder Wiggers op 37-jarige leeftijd. Het verlies van zijn jonge vrouw moet Gradus zeer hebben aangegrepen. Door overvloedig alcoholgebruik was hij niet meer in staat voor de opvoeding van zijn kinderen te zorgen.

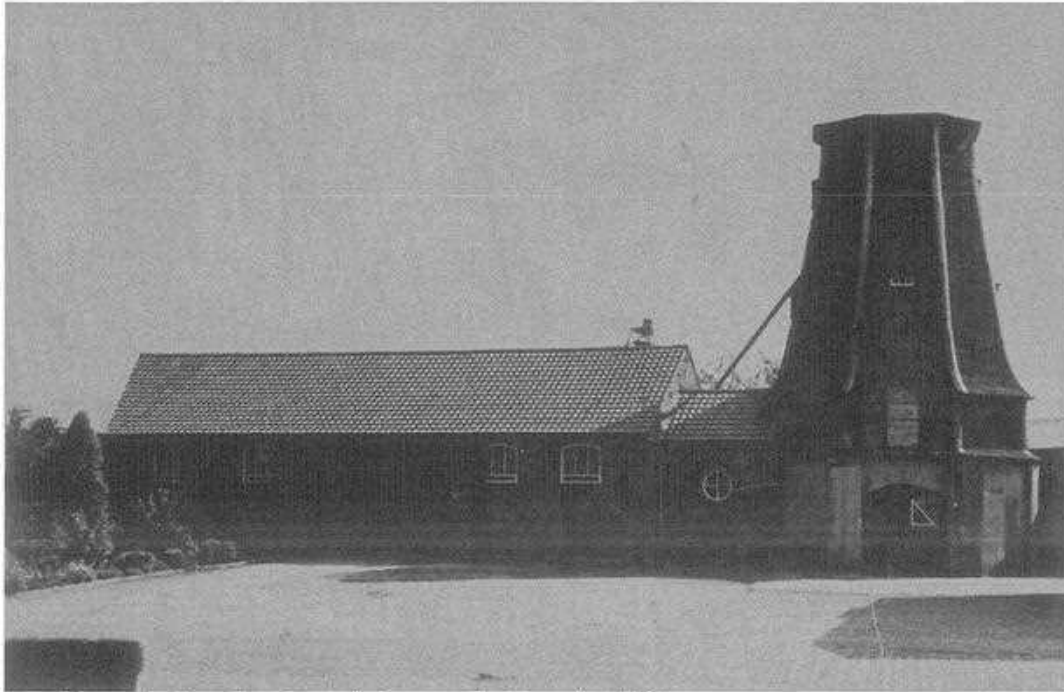
*Het gezin Wiggers na de dood van de moeder. Staande v.l.n.r.:
Tone, Anna, Dine, Marie. Zittend: Gradus en Rika Wiggers.*

Johanna Berendina Maria (8 jaar) verhuist naar haar grootouders Rouwhorst in Lichtenvoorde, terwijl Hendrika Johanna (9 jaar), Antonius Johannes (5 jaar) en Johanna Berendina (3 jaar) bij de broer van Gradus Wiggers in Groenlo komen wonen. Deze broer, Johannes Bernardus Wiggers, was werkzaam bij de steenfabriek en gehuwd met Johanna Bernardina Hommelink en zij hadden nog geen kinderen. Tot 2-11-1916 bleven Gradus en dochtertje Antonia Maria in Lichtenvoorde, daarna vertrokken ze naar Winterswijk.

*De oude Boschmolen na 1925, zonder wieken. Nog steeds is de schoorsteen te zien.
Merkwaardig dat die daar zolang is blijven staan.*

Op 14-2-1917 betrok Petrus Jacobus Willemsen de molenaarswoning. Hij was geboren op 14-6-1892 te Wisch en zoon van eigenaar Petrus Jacobus Willemsen. Samen met zijn vrouw Maria Gerharda Kroesen bewoonde hij de Boschmolen. Op 7-5-1919 kregen ze gezelschap van molenaarsknecht Hermanus Andreas Gerritsen, afkomstig uit Raalte. Hij verliet de familie op 13-1-1921 en vertrok naar Leerdam. Op 15-12-1921 werd Bernardus Aarnink uit Haaksbergen gehaald om als molenaarsknecht bij te springen. Hij bleef er tot 17-7-1925. Door de toenemende handicap die de molen toch al had, zag men geen andere mogelijkheid dan op elektriciteit over te gaan. In 1925 is er voor het laatst met de Boschmolen op de wind gemalen. Hetzelfde jaar nog heeft men hem van de wieken ontdaan. Wat overbleef was een 'peperbus' die men inrichtte als silo.

De oude Boschmolen, vlak voor de sloop in 1964

Deze silo werd na verloop van tijd te klein en toen moest de overgebleven achtkant ook wijken voor de eisen van de nieuwe tijd. In 1964 werd hij door de Fa. Koertjes gesloopt. In hetzelfde jaar bouwde men nog een enorme silo op de plaats waar eens de Boschmolen had gestaan en die silo is in 2002 ook afgebroken.

Benno van Lochem

Bronnen

B. Knippenborg, Sterenburg (uit de Molendijk) en P.J. Willemsen sr., De Boschmolen, Elna, 21-3-1975;

G.J.A. Eppingbroek en B.H.W van Lochem, Lichtenvoorde in grootmoeders tijd;

F.A.H. Wolbers, Lichtenvoorde in oude ansichten;

Europese bibliotheek Zaltbommel, Molens in Gelderland;

Gemeentearchief Lichtenvoorde;

Gemeentearchief Groenlo.

Uit de oude doos

In deze rubriek laten we u telkens een foto zien uit het rijke fotoarchief van onze vereniging. Dit kan een foto zijn van een oud pand of een familiekiekje. Maar deze keer kozen we een vrij recente foto en wel die van de markante rode beuk die tot voor kort nog deel uitmaakte van het straatbeeld aan de Varsseveldseweg. U zult zich wel afvragen wat die met historie heeft te maken, maar als je al meer dan 100 jaar blikvanger bent geweest, verdient je een plaats in de geschiedenis van Lichtenvoorde.

De rode beuk, nog in volle glorie, najaar 2001

Om de geschiedenis van de boom te beschrijven, moeten we terug naar het jaar 1894/95. Eigenaar van het perceel, sectie 1 nr 3142, op de plaats waar nu het huidige woon- en zorgcentrum en het park liggen, was burgemeester L.A.M. van Basten Batenburg. Die was reeds vanaf 1889 secretaris van de gemeente geweest, maar werd in januari 1894 benoemd tot burgemeester. Hij bouwde omstreeks die tijd een prachtige villa op deze plaats. Tevens liet hij rondom deze villa een tuin aanleggen waarvan nu nog steeds - en tot voor kort ook nog de rode beuk - enkele bomen over zijn. De heer Van Basten Batenburg bleef tot 11 mei 1914 burgemeester van Lichtenvoorde. Nadien werd hij lid van Gedeputeerde Staten van Gelderland en dijkgraaf van het waterschap De Baakse Beek. In 1946 is hij op 81-jarige leeftijd overleden. In de villa werd eind jaren veertig de school voor buitengewoon onderwijs gesticht. De grote pionier hiervan was meester Van Tongeren. Toen in 1958 voor die

instelling de Ludgerusschool was gebouwd, werd de villa nog enige jaren gebruikt door de dienst gemeentewerken.

In 1965 werd begonnen met de bouw van Antoniushove. Voor dit bejaardencentrum moesten vier panden wijken waaronder het huis van dokter Besselink en de villa van Van Basten Batenburg. Omdat de bouw zich voornamelijk concentreerde aan de Rapenburgsestraat, bleven tuin en rode beuk ongeschonden. In 1986 begon men met de bouw van het nieuwe Antoniushove. Opnieuw werd een stuk van de voormalige tuin ingenomen door het woon- en zorgcentrum en toen het nieuwe centrum in 1988 gereed was, bleek het overgebleven stuk tuin fraai in het geheel te passen. De rode beuk zou van een zorgeloze oude dag kunnen gaan genieten, ware het niet dat er gevaar voor hem dreigde vanaf de andere kant van de weg. Volgens BSI bomenservice uit Baarn, die de boom in november 1996 in opdracht van de gemeentelijke groenvoorziening bestudeerde, zou hij van binnenuit aan het weggroten zijn. Met geavanceerde apparatuur werd vooral gekeken in hoeverre de boom was aangetast door schimmels of zwammen. De stamvoet die een diameter van 160 cm had zou volgens dit rapport nog maar voor 40 cm gezond zijn. Het advies was dan ook de boom te kappen. Voor de weggebruiker zou de monumentale boom gevaar opleveren, zo dicht aan de drukke Varsseveldseweg. De eigenaresse van de boom, de Stichting Antoniushove, had heel andere opvattingen. Er zou eerst maar eens een gedegen onderzoek moeten komen naar de vitaliteit van de beuk voordat hij gekapt mocht worden. Er volgde een contra-expertise op 17 juli 1997 door de Heidemij. Die kwam tot de slotsom dat na een chirurgische ingreep in de kroon de boom nog jaren mee zou kunnen. Van rotting van binnenuit was geen sprake. Wel werd een schimmel ontdekt op 10 meter hoogte maar de toestand werd niet zorgelijk geacht. Wel kon de schimmel op den duur de stabiliteit van de boom verminderen. De kwaliteit van het wortelstelsel werd zelfs zeer goed bevonden. De toekomstverwachting van de boom na de nodige herstelwerkzaamheden was 7 tot 14 jaar. Daarna zou hij problemen kunnen gaan opleveren.

Ditmaal was het de gemeente die het onderzoek niet geheel betrouwbaar vond en men liet voor de derde keer een bedrijf naar de oude reus kijken. Een gespecialiseerd Duits bedrijf nam die taak op zich. Dit bedrijf onderzocht de boom op trekkracht, waarbij hij middels een proefbelasting tot maximaal de kracht van 8 beaufort werd belast. Ook werd de breukvastheid van de boom gemeten. Die Arbeitsstelle für Baumstatik uit Villeda kwam op 8 juni 1999 met de volgende conclusie. *De meer dan honderd jaar oude beuk zit vol met zwammen. Daardoor vertoont de stam allerlei zwakke plekken. Het 23 meter hoge exemplaar is daardoor erg kwetsbaar. Bij harde wind zou de beuk het wel eens kunnen begeven. Ook is het gevaar niet denkbeeldig dat er takken afwaaien.*

Volgens de gemeente loog het rapport niet. De boom zou asymmetrisch hol zijn, dus was er maar één oplossing, aldus hoofd van de plantsoendienst: *omzagen die handel!* Het vonnis over het lot van de boom lag nu bij de eigenaresse, Stichting Antoniushove. Die was zeer teleurgesteld over het rapport, maar vond dat de veiligheid voorop stond. En die afweging was de genadeslag voor de oude beuk: op 15-1-2001 werd een aanvraag voor een kapvergunning ingediend. Nadat de bezwaren tegen kap waren afgerond werd op 4-1-2003 het vonnis voltrokken. Met een hoogwerker begonnen de werklieden van de Hacron, afdeling bosbouw, met het ontkleden, het verwijderen van de zijtakken. De stam werd op anderhalve meter boven de grond afgezaagd. Dit in verband met een mogelijk vervolgonderzoek.

Bij het nader bestuderen van de boom was er evenwel geen enkel spoor te vinden van rotten van binnenuit op 1,50 meter boven het maaiveld. Wel werden er enkele zwakkere plekken gevonden die waarschijnlijk iets lager in de stam tot meer rot hadden kunnen leiden. Maar de

projectbegeleider van de Hacron verzekerde ons: “Ook al gaat het rotten onder in de boom verder, dit zal hem niet doen omvallen”. De boom bleek op 1,50 meter boven de grond in goede staat te zijn, met een vrij harde kern. Op de vraag van de burgemeester, die inmiddels poolshoogte was komen nemen, wat de projectleider ervan vond, antwoordde de projectleider: “Nou als ik er over 100 jaar nog zo uitzie als deze hier dan teken ik ervoor”. “Met andere woorden”, zei de burgemeester, “volgens u is hij nog in prima staat”.

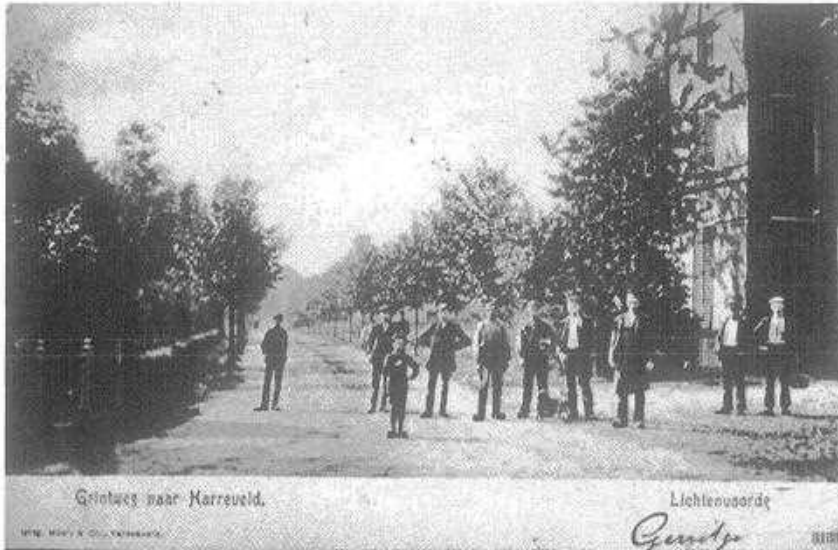

De boom is geveld. Links op de foto Anne-Bell van Lochem-Domhof, trots boven op de stam Merel van Lochem.

Maar op 29-1-2003 werd het laatste gedeelte van de stam in grote platen van 15 centimeter dikte afgezaagd. Laag voor laag kwam de voet van de boom in zicht en toen was te zien dat de boom wel rotting vertoonde, maar in een mindere mate dan het onderzoek heeft uitgewezen. De boom is voor 20% geheel verrot, 40% toont verzwakte plekken en de overige 40% bestaat uit gezond hout! Men kan dus concluderen dat het rapport van de Heidemij het dichtst bij de werkelijkheid kwam. De boom had dus nog 7 tot 14 jaar kunnen leven.

Tot slot

Bij het omzagen van zo'n oude boom komen toch enkele leuke gegevens los, die je terugbrengen in de tijd.

De 'grintweg naar Harreveld' zoals de Varsseveldseweg toen nog werd genoemd.

De foto is gemaakt rond 1900. Links zien we nog net het hekwerk van de tuin. Rechts zien we het toenmalige doktershuis dat later burgemeestershuis werd en nóg later bij het gemeentehuis is aangetrokken. De oude beuk stond wat van de weg af en is op de foto niet zichtbaar. Wel is te zien dat de tuin dicht begroeid was.

De doorsnede van de boom bedroeg ten tijde van de kap maar liefst 122 cm, terwijl de omtrek op 140 cm boven het maaiveld 375 cm was. De voet van de boom had een doorsnede van 160 cm. De gehele boom was 23 meter hoog terwijl de stamhoogte 12 meter bedroeg. De stam had een inhoud van 9,5 kubieke meter.

Merel van Lochem, 103cm, 3 jaar oud, bij de laatste rustplaats van de boom aan de Frans ten Boschstraat. De doorsnede van de boom is 122 cm. Verleden en toekomst op een plaatje.

Bronnen:

1000 jaar Lichtenvoorde;

G.J.A. Eppingbroek en B.H.W van Lochem, Lichtenvoorde in grootmoeders tijd;

De Gelderlander 4-5-2001, 17-1-2002 en 15-1-2003;

Stichting Antoniushove, 50 jaar woon- en zorgcentrum St.-Antoniushove;

BSI en Heidemij, verslagen en rapporten van het onderzoek naar de levensvatbaarheid van de beuk (verstrekkt door de heer W. Hofacker);

Mondelinge informatie van de heer W. Domhof.

Maandag 27 April 1926

Alles moet weg

Al onze DAMES- en KINDERMANTELS

moeten weg en worden daarom voor alle prijzen opgeruimd.

Kindermantels vanaf f 2.50

Misjesmantels „ f 4.00

Damosmantels „ f 5.00

Profiteert van deze gelegenheid

F. GILSING,

Lichtenvoorde Didam

Notaris Hensen verkoopt

op Vrijdag 23 April 1926 nam. 2 uur te Zieuwent-Ruurlo bij café GÖTINK pl.m. 150 perc. geschaafde en geploegde planken, regels, latten, schroten enz.

Notaris Hensen verkoopt

op Zaterdag 24 April 1926 nam. 2 uur te Lichtenvoorde bij café HOGENKAMP

pl.m. 150 perc. geschaafde en geploegde planken, regels, latten, schroten enz.

Voor Gemeente LICHTENVOORDE

2 perc takkenbossen

aan den grintweg naar Harreveld en 1 dito bij de Kerke te Harreveld; voor Joh. ZEILER pl.m.

30 perc aardappels (te zien bij zijn huis).

VRAGENDE

*— 25 April. Van 2 tot 9 Mei a. s. zal in onze parochie een H. Missie, gegeven worden door de Eerw. Paters Franciscanen Philibertus Sweep en Norbertus van Rooyen. Volgens den wensch van Z. H. den Paus gaat hiermee het verdienen van den Jubilé-aflaat gepaard.

*— Naar we vernemen, is men met de proefboring in de weide van den heer Bruil zoo goed als gereed. De toren zal waarschijnlijk naar een terrein in Lieveelde verplaatst worden.

LICHTENVOORDE

*— De Fokvereniging v. h. Zwartbont Vee vergaderde j. l. Vrijdag in Het Zwaantje. Uit het verslag van den Penningmeester bleek, dat de Vereeniging er finantieel schitterend voorstaat, beter dan ooit te voren. En natuurlijk voelde men er bijna algemeen voor om haar 12½-jarig bestaan op 1 Junia . s. feestelijk te vieren.

De regeling der festiviteit werd overgelaten aan het Bestuur.

*— Op Vrijdag a. s. des voorm. 10 uur zal ten gemeentehuize het weiderecht verpacht worden.

*— Rekeningen aan de gemeente, voor werkzaamheden in 1925 verricht, moeten zoo spoedig mogelijk worden ingediend.

*— Op 1 Mei a. s. zal de Harmonie St. Caecilia op de markt 'n Juliana-concert geven.

We maken attent op de bepalingen der nieuwe Politieverordening: dat men tijdens de uitvoering der muzieknummers, niet heen en weer mag loopen, en dat voertuigen stapvoets moeten rijden.

— Toen Zondagavond de Gebroeders A. en H. Buitink van hier van uit Aalten kwamen, werd, naar gemeld wordt, A. B. ter hoogte van de Witte Brug aangegrepen, van zijn fiets getrokken en een flink pak slaag gegeven. Toen H. B. zijn broeder te hulp wilde komen, zag deze, dat ze te doen hadden met den jachtopziener W. Hoens uit Barlo. De zaak is in handen van de politie en zal deze zich hiervoor te verantwoorden hebben.

§— In verband met de nieuwe politieverordening is het misschien goed te wijzen op art. 14 letter G. hetwelk luidt: Onverminderd het bepaalde in het Provinciaal Wegenreglement is het verboden over de openbare voetpaden met rijtuigen, paarden of lastdieren te rijden, of daarover eenig vee te leiden.

Waar de koeien tot nu toe veel geleid worden over het fietspad, weet men dat dit strafbaar is.

VRAGENDE

*— 21 Juni. Onze voetbalclub Excelsior I behaalde Zondag een 2-1 overwinning op Zwaluwen, I. van Lieveelde.

Veldwachtersperikelen aanvullingen

Je bezighouden met het beschrijven van de geschiedenis is eigenlijk onbegonnen werk. Regelmatig komt het voor dat na het verschijnen van een periodiek weer nieuwe feiten en gegevens kunnen worden toegevoegd aan een pasgeschreven artikel of verhaal. Het archief is eigenlijk net een bodemloze put waarin elke keer weer nieuwe feiten en gegevens komen bovendien. Zo verging het mij veelal na het verschijnen van de delen van de serie Veldwachtersperikelen. Bij elk nieuw deel was ik genoodzaakt terug te kijken op het vorige, aangezien er weer nieuwe feiten over die periode boven water waren gekomen.

Ook na het laatste deel (in periodiek 47) heb ik weer enkele zaken gevonden die het publiceren waard zijn. In dat deel was een foto te zien van de hondendressuurvereniging Algemeen Belang Lichtenvoorde. De opname was afkomstig van de heer W. ter Haar te Soest. Over de personen op deze foto doen verschillende verhalen de ronde. Niet de man uiterst rechts, maar de man uiterst links is jachtopziener Olyslager alias Vadersjas. Verder zien we naast Ter Haar nog veldwachter Hermanus Hendrikus Hendriks staan. Hij kwam in 1925 naar Lichtenvoorde. De vereniging werd op 28-1-1926 opgericht. Van de gemeente kreeg zij op die datum een subsidie van 25 gulden. De foto moet kort daarna zijn genomen. In 1941 is de naam van de hondendressuurvereniging veranderd in Vereniging Diensthonden Lichtenvoorde. Bij dressuurwedstrijden dat jaar in Winterswijk weet de bouvier Rando van B. ter Haar de eerste prijs te halen met 469 punten. Hierdoor kwam ter Haar in het bezit van de wisselbeker.

Van de heer J. Engelbarts kregen we nog de aanvulling dat jachtopziener Olyslager eerst in Zieuwent had gewoond, waarna hij via de Rapenburgsestraat naar de Broekboomstraat is verhuisd. In de tijd dat hij in Lichtenvoorde woonde, was hij lid van de Schutterij. Jarenlang was hij voorlader bij het koningsschieten tijdens de kermis. Vanwege deze taak werd hij later erelid van de schutterij. In de vorige periodiek staat hij op blz. 40 midden op de foto in die functie van voorlader.

In 1940 waren de volgende veld- en rijksveldwachters op het telefoonnet aangesloten.

B. ter Haar	telefoon nr.	333
F. Hoekstra	telefoon nr.	400
H. Hendriks	telefoon nr.	275
M. Varekamp	telefoon nr.	213 Zieuwent

Verder nog een aanvulling betreffende veldwachter Bernardus Halink. We behandelden hem al in deel 2 en 3 (periodiek 44 en 46). Hij was getrouwd met Grada Maria Weyenburg. Na de dood van haar man op 18-9-1912 bleef zij werken voor de gemeente. Zo was zij tot 1-11-1921 werkzaam als *schoonhoudster van het gemeentehuis* en kreeg zij van de gemeente een weduwenpensioen van 200 gulden per jaar. Bernardus Halink was afkomstig uit Lieveelde, geboren op het zeer oude Erve Halink, thans Lieveelderweg nr 94. De boerderij werd door de familie Halink in 1870 gebouwd. Bernardus woonde er tot 1890.

Van de heer T. Holkenborg uit de Van Heijdenstraat kregen we een aanvulling op de stropersfoto uit periodiek 47. Hij had deze informatie weer verkregen van de oudste dochter van Jan Goldewijk, een van de jagers op de foto. De juiste personen op de foto zijn staande v.l.n.r.: Wossink (Joost aan de brugge) uit Mariënvelde, overleden in 1939, Berendsen

(Hondekolk of klein Jezus) uit Mariëvelde, Willem Domhof (op de Wopereis) uit Zieuwent en tenslotte Jan Goldewijk (kalk-snuutje). Hij was bijna te laat voor de foto, vandaar dat hij de hoge zondagse schoenen aan heeft, want hij kon zo gauw zijn klompen niet vinden! Knielend, links: Bernard Golder. Dankzij hem hebben we nu nog deze foto. Hij ging namelijk in het klooster en als herinnering aan zijn stropersvrienden liet hij ze vereeuwigen op de gevoelige plaat. Geen van deze heren durfde echter de foto in de kamer te hangen, aangezien ze anders problemen zouden kunnen krijgen. De tweede in de rij is Spexschoor (Weavas Drieks) van de Scheiddiek, overleden in 1981. De laatste is Jan Karnebeek (Eskes). De foto werd gemaakt bij Karnebeek (Gotink).

In de Geldersche Bode van 12 februari 1933 stond het volgende bericht:

Door den rijksveldwachter Schulten werd dezer dagen een smokkelauto ontdekt. Welke was ondergebracht in de schuur van landbouwer B in Achter- Zieuwent. De auto was geladen met Duitse margarine tot een netto gewicht van 2600 kg. Onder politiegeleide werd het voertuig naar Lichtenvoorde gebracht. De chauffeur en de eigenaar der auto moeten bekend zijn.

De smokkelauto was al enige dagen in de gaten gehouden, aangezien er onder Groenlo ook al een bericht stond van een klopjacht op een voertuig, gevuld met margarine. Dit keer wist men echter te ontkomen, ondanks dat een van de agenten een schot had gelost. Een goede vangst van rijksveldwachter Schulten. Hij was in die tijd woonachtig in veldwachterswoning te Zieuwent.

Nog een opmerkelijke anekdote over veldwachter Hendrik Jan Mensink. In periodiek 46 behandelden wij zijn levensloop al. Het volgende verhaal speelt zich af rond 1900. Hendrik was toen woonachtig aan de Aaltenseweg ter hoogte van de huidige Chinees. Hij was werkzaam in Lichtenvoorde tussen 1893 en 1903. Hij was voornamelijk aangesteld om het stropen tegen te gaan. De boeren in die tijd mochten de langoren wel voeren maar erop schieten was er toen ook niet bij. Veldwachters en stropers waren in die dagen aan elkaar gewaagd. Zo kwam het eens voor dat Hendrik Jan Mensink en Bernard Steenkamp op zaterdagavond bij café Hogenkamp-Doppen achter een glaasje een weddenschap met elkaar aangingen. Steenkamp was een verwoed stroper en hij zei tegen Mensink: "Als je me binnen 24 uur te pakken krijgt, krijg je een fles jenever en zo niet, dan krijg ik er een". Mensink nam de weddenschap aan en vleide zich de volgende morgen zeer bijtijds neer in een knollenveld aan de Oude Winterswijkseweg. Een buurman van Steenkamp had toevallig in het veld een prachtige haas gezien en liep wat hij kon naar Steenkamp. Het was al ruim half tien en Steenkamp trok net de zondagse broek aan, toen de buurman hem kwam waarschuwen. Moeder Steenkamp kon sputteren wat ze wilde, Bernard pakte 'de piepe', schoof hem onder de jas en onder het luiden van de klok schoot hij het haasje dood. Mensink stond enkele meters verder toe te kijken. Hij nam het geweer en de haas van Steenkamp in beslag en met een lach op zijn gezicht zei hij: "Die fles jenever heb ik nog te goed".

Op 17-9-1928 werd in de raadsvergadering een besluit genomen om over te gaan tot de bouw van een dienstwoning voor veldwachter Ter Haar. Deze woning werd gebouwd op het perceel sectie GW 5738, groot 500 vierkante meter, nu bekend als Schatbergstraat 18. Architect was de heer J. Huinink die de bouwkosten inclusief de bouwgrond berekende op 4650 gulden. De heer Ter Haar betaalde aan huur 200 gulden per jaar.

Van de heer W. Paul kregen we een aanvulling over jachtopziener Ter Bogt. Het gaat hier om Bernhard ter Bogt (Bieleveld), gehuwd met Miëna Hahné, dochter van Johannes Hendricus Hahné. Bernhard was rond 1921 onbezoldigd rijksveldwachter te Vragender.

Tot slot nog twee berichtjes uit het dagboek van de veldwachter en een krantenbericht.

Op 12 juni 1918 heb ik dienst gedaan bij het gemeentehuis tijdens een huwelijks voltrekking. Vervolgens surveillance en bodediensten gedaan in buurtschap Lievelede. Bij terugkomst in Lichtenvoorde trof ik omstreeks half zes Petrus Antonius Rabeling scharenslijper zonder vaste woon of verblijfplaats aan in beschoonen toestand. Hem bekeurd voor openbare dronkenschap belediging van een ambtenaar en voor het opgeven van een valse naam. Daarna heb ik hem mee genomen en hem in het arrestanten lokaal geplaatst.

Ondergetekende B. ter Haar.

6 februari 1920 met collega ter Haar onderzoek ingesteld ten Huize van Johanna T..., verdacht van diefstal ten huize van B. Wopereis van geld en kleren waaronder ook een wollen omslagdoek. Deze omslag is gevonden in de gracht van het gesticht Harreveld te Harreveld. Johanna T.... bekende dien er te hebben ingeworpen, tevens bekende zij de diefstallen bij B. Wopereis gepleegd respectievelijk in het laatste van augustus 1919 en 28 Oktober 1919. De Kledingstukken had zij bij Wopereis ontvreemd toen zij daar als huishoudster diende. Nog wordt haar ten laste gelegd valsheid in geschriften ook dat bekende zij. Proces verbaal van diefstal en valsheid in geschriften wordt door ons opgemaakt.

Ondergetekende F. Hoekstra.

Uit de Geldersche Bode van 14-2-1939:

Tegen de lamp gelopen

Het bleek den jachtopziener van Uem te Lievelede, dat zich in het jachtveld in dit buurtschap veel wildstrikken bevonden. Nu stelde de man uit hoofde van zijn functie veel belang in degene die zich met het stellen daarvan onledig hield en menig haasje of konijntje onrechtmatig bemachtigde. Enkele dagen had van Uem zich al verdekt opgesteld en na enige vruchteloze pogingen was het afgelopen vrijdag raak. Landbouwersknecht te R werd op heterdaad betrapt bij het bevrijden van een haas uit een wildstrik. Hoewel de stroper de langoor reeds in de jas had moest hij deze aan den jachtopziener afstaan. De kantonrechter zal den wilddief zeker bij weten brengen dat dergelijke stroperijen en dat nog wel in gesloten jachtijd niet op prijs worden gesteld.

Tot zover enkele losse gegevens en aanvullingen op 'Veldwachtersperikelen'. We danken ieder die een bijdrage heeft geleverd aan deze snippers die de puntjes op de i van een lange reeks veldwachtersperikelen zetten.

Benno van Lochem

Het dorp

Jeugdherinneringen van W. ter Haar

Op 26 maart 1929, 's middags om 12 uur werd ik geboren als achtste en laatste kind in een veldwachtersgezin te Lichtenvoorde in de Gelderse Achterhoek. Zoals in die tijd gebruikelijk, bewoonden wij enige vertrekken in het raadhuis. De als woning dienende vertrekken waren niet groot. Zwervers en andere arrestanten werden ondergebracht in een cel, die grensde aan de door ons bewoonde vertrekken. Behalve de zorg voor het gezin, had mijn moeder ook de taak de arrestanten van maaltijden te voorzien. Mijn vader verdiende f 100,- per maand. Geen vetpot, maar in vergelijking met vele andere gezinnen in ons dorp een redelijk salaris.

Als veldwachter stond mijn vader vaak alleen voor de taak. Het gebeurde dan ook wel eens, dat mijn moeder hem moest assisteren. Zo ook op die mooie herfstmorgen, toen hij in zijn hemdsmouwen in de deuropening stond en een zwerver voorbijkwam. Reeds enige dagen had deze door zijn gedragingen onrust in het dorp gezaaid, bovendien had hij nog enige maanden gevangenisstraf te goed. Nu wilden de zwervers in de regel graag in de herfst gearresteerd worden, zodat ze de koude wintermaanden in de verwarmde ruimte van de gevangenis konden doorbrengen. Deze zwerver lokte echter het mooie herfstweer nog. Toen mijn vader hem wilde arresteren, verzette hij zich dan ook hevig en al spoedig rolden beiden over de straatklinkers. Mijn moeder die dit zag, bedacht zich geen moment, greep de gummistok, die aan de kapstok hing en wist met enige rake klappen de vechtpartij in het voordeel van mijn vader te beslechten.

Vaak werden onenigheden zonder tussenkomst van de veldwachter onderling opgelost. Zo ook tussen de dokter en de notaris die naast elkaar woonden. Tussen hen was onenigheid ontstaan. Nu had de notaris ontdekt, dat de uitrit van de dokter over zijn grondgebied liep. Hij zag hierin een mooie gelegenheid om de dokter dwars te zitten en sloot de uitrit af. Het gevolg was dat de dokter slechts via een omweg met zijn paard en sjees, vanaf zijn koetshuis de openbare weg kon bereiken. Dit had enige weken zo geduurd, tot op een morgen de orgeldraaier weer in het dorp verscheen. Deze orgeldraaier trok en duwde samen met zijn vrouw het orgel door Lichtenvoorde. Op gezette tijden werd er gestopt en vulde de orgelmuziek de straten. De komst van de orgelman was, in het overigens rustige dorp een welkome gebeurtenis. Al spoedig was het hele dorp van zijn aanwezigheid op de hoogte, ook de dokter. De in de wachtkamer aanwezige patiënten bemerkten al gauw dat de dokter iets in zijn schild voerde. Hij deed erg gehaast en had minder aandacht voor zijn patiënten. Toen de laatste patiënt was vertrokken, trok hij zijn jas aan en ging op zoek naar de orgeldraaier. Omstanders zagen, dat hij de orgelman een bankbiljet overhandigde en daarna met een brede grijns op zijn gezicht huiswaarts keerde. Even later ging de orgelman in de touwen hangen en trok zijn orgel naar de woning van de notaris. Kort daarna kon het hele dorp er getuige van zijn, dat hij enige uren achtereen het 'In naam van oranje, doe open de poort' draaide. Aan zo'n langdurig muzikaal verzoek kon de notaris uiteraard geen weerstand bieden. De poort werd geopend en de dokter kon in het vervolg zijn patiënten weer op de oude vertrouwde wijze bereiken.

Wij hadden in velerlei opzichten een onbezorgde jeugd. Het hele dorp was je spelterrein. Zo lang de mensen geen last van je hadden, kon je rustig je gang gaan, de tolerantie was groot. Wel had je een vaste levensstijl. Wij vormden een katholiek gezin. 's Morgens om acht uur ging je naar de kindermis. Nuchter! want je moest ter communie. Op weg naar de kerk kwam je voorbij de toen nog warme bakker. Je rook de lucht van het vers gebakken brood zo sterk,

dat het je toch al lege gevoel in je maag geweld aandeed. Na de mis, die naar je mening altijd te lang duurde, liep je op een holletje naar huis, waar moeder voor het fornuis pannenkoeken stond te bakken, die je gretig naar binnen werkte. Na de pannenkoeken ging je op weg naar school. Voor het gemeentehuis slurpte je onder de gemeentepomp een handje water naar binnen. Als je geluk had werd er bij de smid een paard beslagen. Voor ons kinderen een enerverende bezigheid, waar je gefascineerd naar stond te kijken. Soms waren de paarden erg koppig en verzetten zij zich tegen de bezigheden van de smid. Ik ruik nog de smerige schroeilucht als de roodgloeiende ijzers onder de hoeven werden gedrukt. Het veroorzaakte een gelige walm waarin de smid geheel verdween. Bij de smederij kon je de schoolbel horen. Op een draf liepen wij naar school. Voor het huis van de burgemeester sprong je omhoog, in de hoop dat je tijdens je sprong een appeltje van de daar staande boom kon plukken. Dit lukte je nooit, maar het hoorde er zo bij.

De oude woning van veldwachter Ter Haar, Schatbergstraat 18, anno 2003

Op school heerste een strenge discipline. Een oude schooljuffrouw die duidelijk tegen haar zin nog steeds vrijgezel was, meende de ongehoorzame kinderen te moeten tuchtigen door ze met een liniaal een ferme klap op de gestrekte vingers te geven. De meester nam kort voordat de school uitging op zijn stoel plaats, liet de ongehoorzame kinderen bij zich komen, legde ze over de knie en gaf ze een paar enorme klappen op hun billen. Deze straffen werden ten uitvoer gebracht voor de klas, zodat iedereen er getuige van kon zijn, hetgeen voor de gestraften nog eens een extra vernedering was. Thuis hoefde je niet met klachten aan te komen, want de juffrouw en de meester 'kregen' bij voorbaat het gelijk aan hun kant.

De jaarlijkse kermis in september was in ons dorp altijd een groot gebeuren. Sommige kermisattracties verschenen een paar dagen van te voren op het marktplein. Wij jongens waren daar dan niet meer weg te slaan. Wij stonden toe te kijken hoe alles werd opgebouwd. 's Morgens was er eerst het vogelschieten door de schutterij. Er werd op een fanatieke wijze gestreden. Wie het laatste stukje van de houten vogel van de paal afschoot was

schutterskoning. Dit was altijd een spannend moment. Als het laatste stuk was gevallen, ging het als een lopend vuurtje door het dorp wie schutterskoning was geworden. Haastig werd de vrouw van de nieuwe koning achter de soeppan vandaan gehaald - op zulke dagen werd er alleen soep gegeten, uitgebreid koken was er niet bij - en naar het kermisterrein gebracht. Vervolgens werden de koning en koningin, vergezeld van hun adjudant en echtgenoot, per rijtuig, bespannen met twee paarden, naar het gemeentehuis gebracht, voorafgegaan door de fanfare. Staande op het bordes van het gemeentehuis namen zij de aubade in ontvangst, waarna de vendelzwaaiers een staaltje van hun kunnen toonden. Tot slot werd dan het Wilhelmus gespeeld. De schutterij presenteerde daarbij het geweer en de schutterskapitein en mijn vader de sabel. Dat vond ik altijd een indrukwekkend moment. Mijn vader stond daar fier in de houding zo belangrijk te doen, dat ik de ogen niet van hem af kon houden. Voor mij stond het toen al vast, dat ik later ook politieagent wilde worden. Zo kabbelde de tijd door tot de crisisjaren. Als kinderen hadden wij er geen benul van wat er zich afspeelde. Aan minder bedeeden werd door het crisiscomité onder andere margarine verstrekt. Voor de mensen, die daarvoor in aanmerking kwamen, voelde dat vaak ook als een vernedering.

Ik was elf jaar toen de oorlog uitbrak. Er was een einde gekomen aan onze zorgeloze jeugd. Vanaf die tijd heerste angst. De Nederlandse regering had steeds beweerd, dat er niets aan de hand was. De Duitsers zouden Nederland niet binnenvallen. Men deed die uitspraken tegen beter weten in, waarom was immers mijn broer onder de wapenen geroepen op de Grebbeberg? Op gezette tijden moest mijn vader naar de boeren, die aan de binnenwegen woonden. Zij moesten kuilen in de weg graven, zodat de Duitsers bij een inval van die wegen geen gebruik konden maken. De verharde wegen werden bewaakt door de Nederlandse militairen.

In de vroege morgen van 10 mei 1940 werd ik gewekt door motorgeronk. Tot dan toe was er maar sporadisch een sportvliegtuigje boven ons dorp gesignaleerd. Toen ik naar buiten keek, zag ik dat de lucht vol was met Duitse vliegtuigen. Al spoedig reden er Duitse tanks door de straten. De volwassen mensen waren desondanks optimistisch. Zij opperden dat Engeland ons zeker te hulp zou komen en dat de oorlog binnen de kortste tijd in het nadeel van de Duitsers beslist zou worden. Niemand kon vermoeden dat de oorlog vijf lange jaren zou duren. Vijf jaar vol leed en ellende.

Al spoedig werden er verzetgroepen opgericht. Distributiekantoren werden overvallen om aan bonkaarten te komen voor onderduikers, wapentransporten vonden plaats en verraders werden geliquideerd. Ons huis aan de Schatbergstraat werd een soort van centrum van verzet. In de loop van de oorlog zouden veel onderduikers, joden, Franse krijgsgevangenen, Engelse vliegtuigbemanningen, enz. bij ons onderdak vinden. Ik heb me er vaak over verbaasd hoe die mensen toch in dit niet al te grote huis allemaal geleefd hebben, laat staan gevoed werden. Ook kwam het regelmatig voor dat mijn vader doordat hij veldwachter was met enkele Duitsers in de voorkamer zat, terwijl we op de bovenverdieping enkele onderduikers hadden zitten. Doordat we dicht bij de Duitse grens woonden, kwam het regelmatig voor dat krijgsgevangenen die de Duitse kampen ontvluchtten, in Lichtenvoorde onderdak vonden. Eenmaal over de grens meldden zij zich op vaste punten. Na voorzien te zijn van burgerkleding en valse papieren, gingen zij onder begeleiding van een verzetsstrijder, onder andere mijn broer Joep, naar Zuid-Limburg, vanwaar zij op transport werden gesteld naar Frankrijk.

Naarmate de oorlog vorderde, nam het aantal bombardementsvluchten door de geallieerden op Duistland toe. Langs de Duitse grens stonden zoeklichten opgesteld, die de hemel afzochten naar die vliegtuigen. Kreeg een van die zoeklichten een vliegtuig in zijn lichtstraal, dan voegden zich andere zoeklichten daarbij en zat het vliegtuig als een vlieg in het web

gevangen. Door het afweergeschut werd het vuur op de bommenwerper geopend, die dan geen schijn van kans meer had. Een ongelijke strijd, met gevolg dat het vliegtuig werd neergeschoten. Gelukte het de bemanning zich met de parachute te redden, dan kwam het verzet in actie. Aangezien Lichtenvoorde op een van de aanvliegroutes lag werden piloten vooraf al geïnformeerd hoe men moest handelen, mocht men in de buurt van Lichtenvoorde neerkomen. Vaak werden de parachutisten ook wel door het verzet opgezocht, een riskante zaak, aangezien de bezetter dit ook deed. De gevonden vliegers werden zo snel mogelijk naar Zuid-Limburg getransporteerd waar ze hun reis weer vervolgden.

De dagen waren een aaneenschakeling van vrees en ellende. Verschillende verzetsstrijders uit ons dorp werden gearresteerd en vervolgens gefusilleerd of naar een concentratiekamp overgebracht.

Aan het einde van de oorlog, ik was toen 15 jaar, werd door de Duitse bezetter in Lichtenvoorde een jonge Russische soldaat ondergebracht. Hoe en waarom hij in Lichtenvoorde beland was, is mijn vader nooit te weten gekomen. Waarschijnlijk was het ook een ontvluchte krijgsgevangene die weer in de handen van de bezetter was gevallen. Hij verbleef in de cel van het gemeentehuis. Aangezien hij ook te eten moest hebben, nam mijn vader hem elke dag mee naar ons huis. Maar bij het nuttigen van de maaltijd liet hij steeds een aardappel liggen. Mijn moeder dacht: hij heeft te veel aardappels. Laat ik hem maar iets minder geven. Maar hij herhaalde dit ook de volgende dag en zo ging dat een paar dagen door. Totdat wij erachter kwamen dat dit een Russisch gebruik was, als dank voor de gastvrijheid. De jongen moet enkele dagen best honger hebben gehad.

Na het eten moest de Rus weer naar zijn cel. Mijn vader had echter de gewoonte om na het eten even een uiltje te knappen en daardoor was het op een gegeven moment ook gewoonte dat ik, en niet mijn vader, hem naar zijn cel begeleidde. Op een dag kwam ik met hem bij het gemeentehuis aan toen twee Duitse militairen de Russische jongen aanspraken, waarop ik tegen hen zei: "Nee dissen is van mien, door blijft jullie af". Ik stopte hem terug in de cel en liep met de sleutels in de hand het gemeentehuis weer uit. De twee Duitse militairen moeten met grote ogen achtergebleven zijn.

Op 31 maart 1945 verscheen vroeg in de ochtend een Engels verkenningsvliegtuigje boven ons dorp. Gedurende de voorafgaande dagen hadden de meeste Duitse soldaten met gestolen handkarren, kruiwagens en fietsen met daarop hun schamele bezittingen, de vlucht naar hun Heimat genomen. Het vliegtuigje bleek de voorbode te zijn van de vrijheid. Een paar uur later rolden de geallieerde tanks ons dorp binnen; wij waren vrij! Weg de voortdurende spanning. Weg de voortdurende angst. De rood-wit-blauwe vlaggen wapperden in de straten.

W. ter Haar, Soest
* 26-3-1929, Lichtenvoorde
† 15-12-2002, Soest

Buutn aodem

't Was nog zonne echtn olderwetsen Achterhooksen boernzandweg. De barme vol braomstruke, varkensgrös, koekoeksbloomn dee 't der um deedn wee de meeste zonne kon vangn. Woor de grond extra schrao was, greujn nog grei wat door wal an ewend was. Ruilverkaveling had ok hier van mooie holtwalln ni-erwetse anplant emaaht; wat vrogger ne mooien graven was, was noo ne bekke woor gin drop water in blif staon en hier en door kö'j stukken oer in de baodem van de bekke zeen zittn.

Dizzn zandweg haddn ze toch nog een betjen elaotene zo as e was. Umzeumd deur schraole weidn en zo hier en door nog een betjen schemme van eikenholt, was het de meujte weerd um der te gaon wandeln. 'k Lepe der nog moor kwelleke too'k 'm al zoge. Asof e deur ne katepulte woddn weg-eschottene uut 't grös. Op 'n meter of tie:ne hoge bleef e hangn. Fluitend, zingend, jubelend, hoo mo'k zien zingn neumn. Egaal deur en heel vlugge met de vleugels slaond bleef e zich vaste zettin op ne vaste stae tegen de blauwe loch, de baas in ziene weerd.

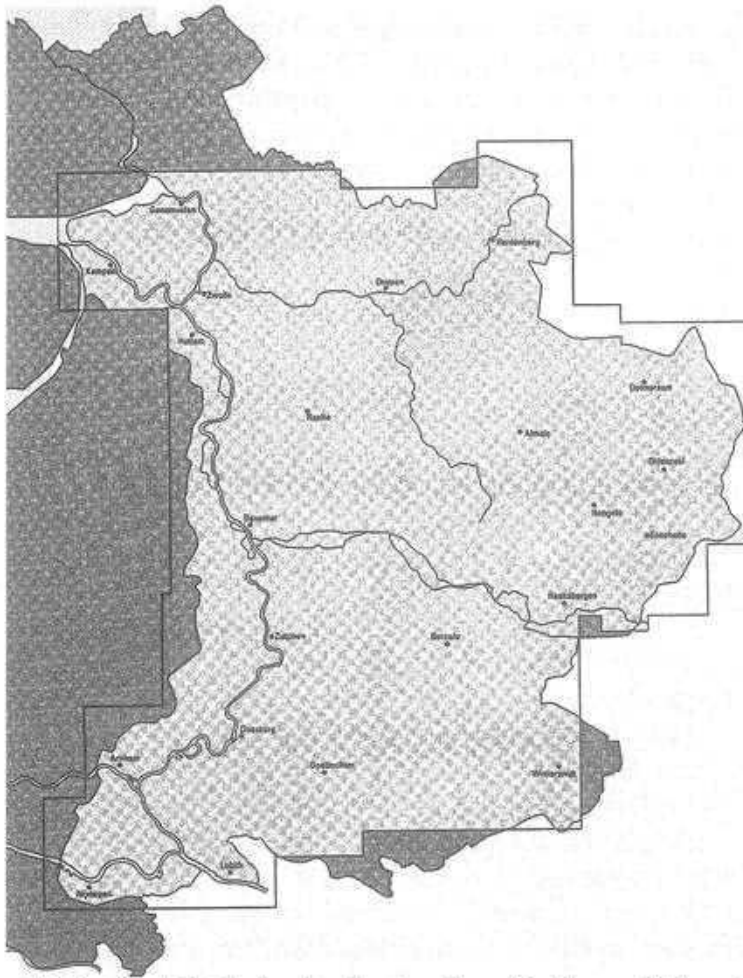
Woorumme deed e dat zo inens? Woor lag dat an? Ne indringer, 'n ander leeuwerik-menneken, was zo frech zien territorium binn te vleege en um indruk te maakn op den indringer bewaog e zich as ne jojo in de loch. Dansend baoven zien veld woddn 't 'n gevecht van heugte en aodem. Kleine kunstenmakers, acrobatn, zo zo'j ze könn neumn, dee probeern mekare te aovertroe:vn met gezang en droktemakeri-je. Den vrömdn indringer hef 't verspöld. 'n Stuk of wat kere al was e weg-evlaogene, moor egaal kwam e toch nog trugge en probeern van ni-js de baas te woddn.

Minuutn lange he'k 't mien an-ezene. Minuutn lange ok naor 't gezang eluusterd. Too bun'k wieter eloopn, moor 't was wal ne gewaarwording wao'j aover an 't naodenkn komt. Zonne kleinn leeuwerik neumt ze vake 'n nieteg vögeltjen, moor wee is der hier eigenlek nieteg? Bi-j 't repeteern van 't koor woor'k bi-j zinge, zeg den dirigent: "Probeer dee eerste veer maotn van de *Battle Hymne of the Republic* 's in enen aodem te zingn. Den kleinn krachtpatser in zien griesbroe:ne veern peksken zol de hele *Battle Hymne* zonder meujte op enen aodem könn zingn. Aover zonne gedachte kö'j as koorzanger haoste de kif aover in krie:gn. Of miskien wal buutn aodem van raakn.

Frans Bonnes

De Hottinger-kaart van Lichtenvoorde (1786)

Ruim tweehonderd jaar geleden hebben militaire ingenieurs de streek rond Lichtenvoorde en andere delen van Oost-Gelderland gekarteerd. De door hen vervaardigde kaarten, die lang verborgen hebben gelegen in de voor buitenstaanders niet toegankelijke militaire archieven, zijn in vrijwel alle gevallen de oudste betrouwbare en gedetailleerde kaarten van het gekarteerde gebied. Zij maken deel uit van de 'Atlas Topographique van het frontier des IJssels, Wedde en Westerwoldingerland'. Deze als de 'Hottinger-atlas' bekend staande verzameling van 112 handschriftkaarten van Noord- en Oost-Nederland, vervaardigd tussen 1773 en 1792, berust in het Nationaal Archief te Den Haag. Van deze kaartenserie hebben er 33 geheel of gedeeltelijk betrekking op Gelderland. Een van de kaarten geeft een fraai beeld van Lichtenvoorde en omgeving, omstreeks het jaar 1786. In dit artikel zal het ontstaan van de Gelderse kaarten worden beschreven. De kaarten uit de Hottinger-atlas zullen in juni 2003 door de Drentse Historische Vereniging als atlas worden uitgegeven.¹

Het in Oost-Nederland gekarteerde gebied is op dit kaartje met lichtgrijs aangegeven. De rechte lijnen markeren de uiterste grens van de kaartbladen. De militaire ingenieurs vervaardigden tussen 1773 en 1787 in totaal 90 kaarten, alle op een schaal van honderd roeden op een Rijnlandse duim (1:14.400). De niet gekarteerde stroken langs de Duitse grens werden in 1812 alsnog door Franse militaire ingenieurs in kaart gebracht.

Militaire kartografie

Veel van de kaarten die in het verleden van ons land zijn vervaardigd, hebben een militaire achtergrond. Voor de legerleiding is door de eeuwen heen een goede kennis van het gebied waarop de strijd zich zou kunnen afspelen, van groot belang geweest. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) en de tijd daarna waren de krijgshandelingen voornamelijk gericht op het veroveren van vijandelijke en de verdediging van eigen vestingsteden en schansen. Eenmaal in het bezit van dergelijke versterkingen viel het omliggende gebied welhaast automatisch toe aan de bezitter ervan. In die tijd was er dan ook vooral behoefte aan stadsplattegronden en tekeningen van schansen.

In de loop der tijd verschoven de krijgshandelingen echter steeds meer in de richting van een strijd tussen grote legereenheden te velde. Begin negentiende eeuw, ten tijde van de Napoleontische oorlogen, zouden dit soort veldslagen de uitslag van de oorlogvoering zelfs vrijwel geheel gaan bepalen. Door deze veranderingen ontstond er bij de militairen een toenemende behoefte aan gedetailleerde topografische terreinkaarten. In ons land betrof dat vooral kaarten van de gebieden die voor de verdediging van belang waren. Een aanzienlijk deel van het grondgebied van de Republiek werd omsloten door natuurlijke barrières, die voor een vijandelijk leger een flinke belemmering vormden. Van noord naar zuidwest waren dat de moerassen in het oosten van Groningen en Drenthe, die langs de zuidgrens van Drenthe, de IJssel, Maas, Rijn en Waal en de Zeeuwse wateren. Een relatief groot deel van de militaire topografische kaarten die in het verleden werden vervaardigd, hebben daardoor op die gebieden betrekking. Ook andere grensgebieden, zoals het oosten van Overijssel en Gelderland, waren als mogelijk strijdtoneel van militair belang en werden dus gekarteerd.

De kartering van de rivieren

Zoals hiervoor genoemd, hebben de IJssel en delen van de Rijn en de Waal vroeger een belangrijke rol gespeeld in de verdediging van ons land tegen aanvallen vanuit het oosten. Betrouwbare kaarten waren voor de legerleiding dan ook van groot belang. In juli 1773 gaf stadhouder Willem V aan luitenant-ingenieur Herman van Hooff opdracht om 'Eene Kaarte te formeeren van het terrein tusschen Nijmegen, de Rivier de Whaal op, en de Rijn af, over Arnhem, langs den IJssel, over Doesburg, Zutphen, Deventer, Zwolle en Campen, tot aan Zwarte-Sluis, met de situatie daar annex, bijzonderlijk de gefortificeerde Steeden en Forten, Rivieren, Watergangen, Dijken en Sluizen'.ⁱⁱ

Van Hooff is ruim vijf jaar met het opmeten en tekenen van de kaarten bezig geweest. Het gebied dat hij karteerde bestond uit de rivieren en een strook land aan weerszijden ervan. De breedte van die strook wisselde, meestal bedroeg die ongeveer één uur gaans, zo'n vijf kilometer dus. In februari 1779 kon hij het resultaat van zijn arbeid, een kaart met een omvang van maar liefst 630 x 270 centimeter, aan de Raad van State toezenden. Drie jaar later was ook het nette exemplaar van de kaart gereed. Hij tekende dit met hulp van de extraordinaris ingenieurs M.A. Snoeck en J.A. van Kesteren. Op 26 februari 1782 overhandigde hij deze 'Caart van een gedeelte der Whaalstroom, gedeelte van de rivier den Rhijn en den geheelen IJsselstroom met de situatie daar annex' aan de Raad van State. Zowel deze nette kaart als de eerder genoemde zgn. brouillonkaart, een 'kladkaart', bevinden zich nu in het Nationaal Archief.ⁱⁱⁱ

Zijn werk moet in de smaak gevallen zijn, want de Raad gaf hem direct na ontvangst van de nette kaart opdracht nog een tweede exemplaar te vervaardigen. Ditmaal moesten de bladen een dusdanig formaat hebben dat zij in een atlas konden worden opgenomen. Zij moesten daar echter ook weer uitgenomen kunnen worden om ze desgewenst aaneen te kunnen voegen. Dit

exemplaar was al in oktober 1783 gereed. De bladen van deze tweede nette kaart maken nu deel uit van de Hottinger-atlas van de Graafschap Zutphen, Overijssel, Zuidoost-Drenthe en Westerwolde, zoals die in de door de Drentse Historische Vereniging uit te geven atlas zullen worden opgenomen.^{iv}

Het landschap werd door de militaire ingenieurs zeer nauwkeurig in kaart gebracht. Op de bij dit artikel opgenomen verkleinde zwart-wit kaart zijn de details niet goed te herkennen. In de atlas, waarin de kaarten op een veel grotere schaal en in kleur zullen worden opgenomen, zal dat wel het geval zijn.

De kartering van de Graafschap

Het gebied ten oosten van de IJssel is in de loop der eeuwen herhaaldelijk het toneel van strijd geweest. Veel meer dan het westen van ons land heeft het in het verleden geleden onder invallen van vijandelijke legers, van belegeringen van vestingsteden en van verwoestingen op het platteland. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog heeft Holland alleen in de beginperiode te maken gehad met Spaanse invallen. In Oost-Nederland daarentegen, is tijdens deze oorlog tot eind jaren twintig van de zeventiende eeuw gevochten. Later in die eeuw heeft het gebied ook nog twee Munsterse en een Franse inval te verduren gehad. Voor de verdediging van de Republiek hadden deze delen van Overijssel en Gelderland een grote strategische waarde. Betrouwbare kaarten van het gebied waren voor de legerleiding dan ook van groot belang.^v De Raad van State gaf daarom in 1785 de ervaren ingenieur J.F. Wollant opdracht de Graafschap en het oosten van Overijssel in kaart te brengen. Hij moest zijn kaarten op de door Van Hooff vervaardigde rivierkaarten laten aansluiten. Na een jaar alleen aan het werk te zijn geweest kreeg hij versterking. In maart 1786 werd extraordinaris ingenieur M.A. Snoeck bij de werkzaamheden ingeschakeld en in het voorjaar 1787 kwam ook extraordinaris ingenieur H.J. van der Wijck de gelederen versterken.^{vi}

Zonder problemen verliepen de terreinopnames niet. De ingenieurs werden door de inwoners van de streken waar zij hun werkzaamheden moesten verrichten, soms zeer onvriendelijk

bejegend. Zo schreef Wollant in september 1786 dat hij: 'te platten lande door de bewoonders op eene verregaand licentieuse wijze in deselve quartieren gemaltraiteert werd'. Ondanks deze moeilijkheden kon Wollant de gereedgekomen kaarten in oktober 1787 bij de Raad inleveren. Tezamen bestreken zij de provincie Overijssel (met uitzondering van Noordwest-Overijssel en Twente) en, op enkele stroken langs de Duitse grens na, de gehele Graafschap Zutphen. Ook de door Van Hooff c.s. vervaardigde rivierkaarten maakten er deel van uit. Deze waren, zoals in een voorgaand hoofdstuk beschreven, tijdens de kartering van de rivieren tussen 1773 en 1783 niet vol getekend.

In de volgende karteringsfase werden de wit gebleven delen van de kaarten alsnog ingevuld. De door het drietal vervaardigde kaarten maken nu deel uit van de Hottinger-atlas in het Nationaal Archief te Den Haag. Wel werden de 25 kaarten wegens het onhandig grote formaat - een van de kaarten had bijvoorbeeld een afmeting van 90 bij 180 cm - in een later stadium in 74 kleinere opgedeeld.^{vii} De niet gekarteerde stroken langs de Duitse grens in het oosten en zuiden van de Graafschap werden in 1812 alsnog door Franse en Nederlandse militaire ingenieurs onder leiding van chef d'escadron d'Epailly in kaart gebracht. De acht door hen op een schaal van 1:20.000 vervaardigde kaarten berusten in het militaire archief te Vincennes. In het Rijksarchief in Gelderland zijn foto's van deze kaarten aanwezig.^{viii} In een volgende karteringsfase werden ook van Twente, Zuidoost-Drenthe en Westerwolde kaarten vervaardigd. Dat gebeurde onder leiding van de van oorsprong Zwitserse kapitein ingenieur J.H. Hottinger, aan wie de kaartenverzameling zijn naam ontleent.

Lichtenvoorde en omgeving, 1786

De atlas

In de door de Drentse Historische Vereniging uit te geven atlas zullen alle kaarten van de Hottinger-atlas van Noord- en Oost-Nederland worden opgenomen. In totaal bestrijken deze kaarten de Graafschap, de streek rond Arnhem en Nijmegen, Salland, Twente, Zuidoost-Drenthe en Westerwolde. Ook de zes tussen 1792 en 1794 door Hottinger c.s. vervaardigde kaarten van de omgeving van de stad Groningen zullen worden opgenomen.

De oorspronkelijke kaarten zijn alle op een schaal van honderd roeden op een Rijnlandse duim (1:14.400) getekend. In de door de Drentse Historische Vereniging uit te geven atlas zullen zij op een kleinere schaal worden afgebeeld. De details zullen echter goed herkenbaar blijven. De atlas, die een formaat krijgt van 33,5 x 24 cm, zal in kleurendruk worden uitgevoerd. Juist het kleurgebruik op de kaarten maakt details, zoals de bebouwing, goed zichtbaar. Het kaartgedeelte zal worden voorafgegaan door een uitgebreide historische inleiding, waarin van elk van de gekarteerde gebieden een beschrijving zal worden gegeven van het militaire belang ervan en van de wijze waarop de kaarten tot stand kwamen. De atlas kan besteld worden bij de Drentse Historische Vereniging, postbus 243, 9400 AE Assen. Een briefje of een e-mail naar dhv@dhv-drenthe.info met vermelding van 'Bestelling Hottinger-atlas' is voldoende. U krijgt de atlas dan met een acceptgiro voor de betaling toegezonden.

H.J. Versfelt

Noten

- i Nationaal Archief (NA), Genieearchief, OSK IJ 11, W 17, OSPV G 41. In het Nationaal Archief wordt onder nummer IJ 11a ook een verkleinde versie van de kaarten, op een schaal van 1:44.600, bewaard.
- ii Scholten, F.W.J., Militair topografische kaarten en stadsplattegronden van Nederland 1579-1795, Alphen aan de Rijn 1989, 115; NA, Genieearchief, Memoriën 4.OMM, inv.nr. 202, IJ 41, bijlage; NA, RvSt, inv.nr. 329, resolutie 31.8.1773.
- iii Scholten, 115,116; NA, RvSt, inv.nr. 341, resolutie 3.9.1779; inv.nr. 345 resolutie 29.11.1781; inv.nr. 346, resoluties 6.2.1782, 26.2.1782; Genieearchief, Memoriën OMM, inv.nr. 202, IJ 41. De brouillon en de nette kaart worden onder nummer 4 OSK IJ 10 c en 4 OSK IJ 10 in het Nationaal Archief bewaard.
- iv NA, RvSt, inv.nr. 346, resolutie 7.3.1782; inv.nr. 349, resolutie 3.10.1783, 21.10.1783; Scholten 122.
- v Meij, P.J. e.a., Geschiedenis van Gelderland 1492-1795, Boek II, Zutphen 1975, 09,131.
- vi NA, RvSt, inv.nr 358, resoluties 28.3.1786, 5.4.1786, Scholten, 118,119.
- vii NA, RvSt, inv.nr. 1146, ingekomen stukken, 31.10.1786; Scholten 119.
- viii Zie ook: Versfelt, H.J., De Franse kaarten van Drenthe en de noordelijke kust, Groningen 2001, 36.

Een avond met verhalen in de streektaal

Aandachtig gehoor voor Ria Olijslager

Een van de doelstellingen van onze vereniging is de waardering en belangstelling voor het plaatselijk dialect te stimuleren, zodat de dreigende teloorgang van onze streektaal wordt tegengegaan. Het ligt dan ook voor de hand dat het bestuur de leden van tijd tot tijd uitnodigt voor een avond met verhalen in het dialect.

Voor de ledenavond van dinsdag 12 december 2002 was mevrouw Ria Olijslager-Ballast uit Lieveelde gevraagd om voor te lezen uit het werk van bekende Achterhoekse dialectschrijvers. Ria kondigde aan dat ze zou ophouden met vertellen, zodra de eerste toehoorder in slaap zou zijn gevallen!

Bij de keuze van de verhalen bleek zij zich te hebben laten leiden door de kalender. De verhalen en gedichten gingen dus over de tijd van november, december, jaarwisseling en winter.

Na een korte inleiding over hoe het vroeger bij haar thuis toging als het hard vroom, startte ze met een gedicht over de Achterhoek, met mijmeringen over de jaargetijden, gevolgd door een gedicht van de Eibergse dichter Meulenkamp, die bij een rondgang over het kerkhof pleit voor begraven in plaats van cremieren. Daarna trokken verhalen over stropers, Sint Maarten, Sinterklaas en Nieuwjaar aan de toehoorders voorbij. Met bijzondere aandacht luisterden zij naar het verhaal van de kerststal van pastoor Verdonschot, over de vindingrijke wijze waarop de parochieherder een als kat en hond levende koster en huishoudster uiteindelijk wist te verzoenen. Vanwege de lange, soms gekunstelde zinnen leent dit verhaal zich misschien toch meer om zelf te lezen dan om voor te lezen.

Toen het al ver na tien was, deed de verteller een voorzichtig voorstel tot een toegift. Dat was mooi meegenomen, maar zo'n vraag naar de behoefte aan een *we want more* herbergt ook een gevaar in zich. Zeg je immers als toehoorder dat het van jou niet meer hoeft, dan kan dat ietwat pijnlijk overkomen. Er daarom maar mee instemmen kan dan toch iets van tegenzin meebrengen, na een best lange zit.

Hoe het ook zij, Ria wist ook met deze toegift, een verhaal van Van Velzen, de aandacht van haar publiek vast te houden. Er is niemand in slaap gevallen...

Voorzitter Te Brake bedankte namens de toehoorders, bood haar een envelop met inhoud aan die de spreker beloofde te zullen besteden voor een goed doel. Ook kreeg ze nog een exemplaar van het boek met de genealogie van de familie Bennink, geschreven door verenigingslid en publicist Henny Bennink.

Als goede pleitbezorgster van het dialect complimenteerde Ria tot slot de werkgroep Streektaal van de vereniging met haar wekelijkse rubriekje in de Elna, waar de lezer bij dialectwoorden de juiste betekenis kan zoeken. Mevrouw Olijslager heeft met haar optreden de aanwezigen een gezellige, sfeervolle avond bezorgd!

Antoon Driessen

Een rondje Vragender

Foto-expositie en diavoorstelling

Op zondag 23 maart werd door de Vereniging voor Oudheidkunde een foto-expositie en diavond gehouden in de grote zaal van café Overkamp te Vragender. Eén van de doelstellingen van onze vereniging is het streven naar het behoud van en het wekken van belangstelling voor zoveel mogelijk historische aspecten in de gemeente Lichtenvoorde. Vandaar dat er diavoorstellingen worden gegeven in de buurtschappen en Lichtenvoorde zelf. De afgelopen jaren hebben we met veel succes een rondje gemaakt langs de kerkdorpen. Dit jaar was Vragender, waar we drie jaar geleden voor het laatst waren geweest, weer aan de beurt. Door het prachtige weer werd de foto-expositie overdag een groot succes, want er waren een kleine 200 bezoekers.

Prachtige oude kiekjes van Vragender waren er te zien. Op lijsten kon men de ontbrekende namen invullen. Tevens was er een hoek ingeruimd waar men oude kadasterkaarten kon bezichtigen, die voor het veldnamenonderzoek gebruikt worden. Ook hier kon men de ontbrekende namen van o.a. boerderijen invullen. Om 19.00 uur begonnen de heren G. Eppingbroek en H. Bennink met hun welverzorgde dialezing. Met een kleine honderd man was de zaal van Overkamp rijkelijk bezet. Het weerzien met oude bekenden gaf veel stof om te praten. Maar zodra het genoemde tweetal de microfoon openzette kon men een speld horen vallen. Aandachtig luisterde men hoe zij ons meenamen naar de omgeving van Vragender met zijn vele oude boerderijen. Het oude Schilderink dat al lang door slopers is geslecht. Boschker op Bekken aan de Meekesweg, dat schuil ging achter hoge bomen en struikgewas. Ook het Wassink en Naberink werden aangedaan.

Na een korte pauze werd de tweede slede ingezet en deden we het oude café Benemen aan. Als de dia met Benen Marie tevoorschijn komt, schiet de hele zaal in de lach. Ook haar gulle lach was onovertroffen. Met souplesse tapte ze een pilsje voor de bezoekers van het café. De inhoud van het glas is altijd hetzelfde gebleven, maar de bezoekers van weleer zijn verleden tijd.

Kostelijk worden de verhalen bij de dia's verteld, zodat de vertellers van de avond meningmaal de lachspieren van het publiek weten te raken. Oude bekenden als Alli Hahné, Willem Dikas Hegeman en Benen Johan komen verschillende malen ten tonele. Alsof de tijd in Vragender heeft stilgestaan, zien we de oude kerk. Op de dia zien we dat enkele werknemers van aannemer Te Brake uit Lievelede het dak van de oude Sint-Antonius van Paduakerk verwijderen. De muren staan nog overeind, ze geven vooralsnog geen krimp. Weldra zullen die door sterke mannen worden omgetrokken. Op de volgende dia is het eindresultaat van hun ingespannen arbeid zichtbaar: alleen de toren blijft als een trotse rots in de branding staan, wijzend naar het oneindige, tegelijkertijd triest kijkend naar de puinhopen beneden aan zijn voet. Een uniek plaatje van de afbraak van de oude kerk.

Maar ook de vooruitgang komt ter sprake zoals het samengaan van de beide scholen in het dorp. Iets dat een eeuw geleden nog onmogelijk leek. Het loopt al tegen elf uur als het laatste rondje ingaat. Snel kijkt men nog even naar enkele kermistaferelen en dan komt er aan deze avond die tot in de puntjes verzorgd was, een eind. Mede dankzij de heren Eppingbroek en Bennink kan men terugzien op een zeer succesvolle dag.

Benno van Lochem

Nieuwe aanwinsten van de bibliotheek

Boeken en publicaties

Heijden, van der, L.J.: De parochies Lichtenvoorde Harreveld Zieuwent, Fotocopie van een publicatie. Utrecht, 1937.

Hoek, van der e.a., K.: Kadastrale Atlas Gelderland Ruurlo, Velp, 2002.

Wille, Henk: Een Eeuw Voetbal in Achterhoek en Liemers, Doetinchem, 2001.

Gietman / Verschoor: Een goed voor de eeuwigheid, De Gelderse Vicarie Sancti Nicolai 1501-2001, Westervoort, 2001.

Thielen, Th.A.M: Het jurisdictiegeschil over Groenlo en de Heerlijkheid Borculo-Lichtenvoorde, Publicatie in Archief voor de Geschiedenis v.d.Katholieke Kerk in Nederland, Utrecht, 1961.

Verhoog & Warmerdam: Geschiedenis van BV Tapijtfabriek van den Brink & Campman 1897-1997, Noordwijk, 1997.

Molder, te, Wim: 100 Jaar Kermis Vragender, Vragender, 2002.

Overkamp, Wilma: Vestingstad, Handleiding festiviteiten Grolle 725 jaar Vestingstad, Groenlo, 2002.

Schaars, Dr. A.G.H.: Wald, de mens deel C, Woordenboek van de Achterhoekse en Liemense dialecten, Doetinchem, 2001.

De vreselijke cycloon over den Achterhoek (1927), Extra nummer van tijdschrift Het Leven, Amsterdam.

Bijdragen en Mededelingen 1898-1998 Vereniging Gelre, Huizen, 2002.

Jaarboek Achterhoek en Liemers, nummer 25, 2002.

Periodieken

Het Hoenderboom 2001, Periodieke uitgave van de Oudheidkundige Vereniging "Zuwent".

Het Hoenderboom 2002, Periodieke uitgave van de Oudheidkundige Vereniging "Zuwent".

Grols Verleden, Tijdschrift voor de historie van Groenlo en directe omgeving. Groenlo, 2001.

Hulshof Nieuwsbrief.

De Pliëk, Nieuwsbrief van het Streekarchivariaat Regio Achterhoek.

Ledenmutaties in 2002

Nieuwe leden

Naam	Woonplaats
Waalder, W.F.A.J.	Lichtenvoorde
Molder, te, W.H.	Vragender
Hork, M.J.M.	Breda
Boschker, mevr. Lenie	Lichtenvoorde
Schröer, B.J.F	Lichtenvoorde
Blaauwgeers, mevr. Herma Jozé	's-Gravenhage
Devillers, Willy H.M.	Groenlo
Paasschens, P.G.F.	Lichtenvoorde
Lelivelt, H.C.A.	Lichtenvoorde
Doppen, G.H.J	Lichtenvoorde

Allen van harte welkom in onze vereniging.

Overleden

Naam	Woonplaats
Jansen, H.W.	Lichtenvoorde
Schröer, B.J.F	Lichtenvoorde

Bedankt

Naam	Woonplaats
Dankbaar, mevr. B.	Lichtenvoorde
Bos, van den, L.	Aalten
Gemert, mevr. C. van	Rheden
Boschker, B.H.	Harreveld
Gregoor-Boschker, mevr. I.H.H.M.	Winterswijk-Corle
Verhey, T.	Lichtenvoorde
Wansing, J.C.	Lichtenvoorde

Op 1 januari 2003 telde de vereniging 188 leden, van wie 51 buiten de gemeente.
Adreswijzigingen of andere mutaties kunt u doorgeven aan de secretaris: A.W. Driessen,
Schatbergstraat 60, 7131 AS Lichtenvoorde, tel. 0544-372823. De ledenadministratie wordt verzorgd
door dhr. H.J. Hanselman.

Aanwinsten in 2002

Aanwinsten foto/dia-archief

- Ontvangen van de heer H. Ariës te Harreveld 2 foto's van het personeel van het noodhospitaal in het Vincentius Internaat te Harreveld in 1944/1945.
- Ontvangen van Kon. Hulshof Leerfabriek een groepsfoto van de redactieraad voor het boek "Van huid tot Koninklijk Leer" op 18-10-2001.
- Ontvangen van Kon. Hulshof Leerfabriek, een luchtfoto (18x24) van L'voorde (sept. 2001).
- Ontvangen van H. Krabbenborg 13 kleurenfoto's betreffende de kermis 10-9-2001, Lezing VOL op 15-10-2001 en lezing VOL te Harreveld op 3-2-2002.
- Ontvangen van G. Eppingbroek 5 kleurenfoto's van interieur van Kon. Hulshof Leerfabriek op 24-1-2001.
- Verworven 13 kleurenfoto's (via negatieven van de fam. H. Steentjes) van de herplaatsing van het oude kruisbeeld op het r.-k. Kerkhof te Lichtenvoorde op 16-3-2001.
- Verworven 77 dia-repro's van foto's uit collecties van: H. Steentjes (gidsen, kermis en diversen), T. Holkenborg (Zieuwent/Harreveld diversen), mevr. Wolterink (Harreveld, scholen), F. Lageschaar (Vragender, boerderijen, carnaval en diversen), H. Bennink (Vragender, boerderijen, school en personen), H. Meekes (Lievelede), H. Ariës (Harreveld, noodhospitaal).
- Verworven 10 foto-repro's van foto's uit collecties van: T. Holkenborg (Zieuwent/Harreveld diversen), H. Steentjes (L'voorde 1000 jaar, gidsen enz.), H. Meekes (Lievelede).
- Verworven 35 foto-repro's van foto's uit de collecties van de Basisschool Harreveld (school) en de RABO-bank Harreveld (diversen Harreveld o.a. agrarisch).
- Verworven 13 kleurenfoto's van de honderdste kermis in Vragender in juni 2002.
- Ontvangen van de dames Gebbink en Te Veele een tweetal foto's (origineel) van het personeel van de fa. Weijenburg in 1942 en pastoor Van de Berk omstreeks 1930.
- Ontvangen van mevr. D. Rademaker 6 originele foto's (2 stuks 13x18) betreffende zangkoren (Sursum Corda), personeel Hulshof Leder en Metaal (1948), militairen (1939) en 1000-jaar viering.
- Verworven 95 dia-repro's van foto's uit de collecties van: H. Bennink (Vragender/ scholen, boerderijen enz), G. Eppingbroek (Vragender / kermis en diversen), mevr. Eijkman (L'voorde / school), V.O.L. (Vragender 100e kermis in 2002), J. Gebbink (Vragender/ kermis en school), Van Bastelaar (Kermis, L'voorde, Harreveld en Lievelede), Ter Haar (politie en kermis) en mevr. Rademaker (zangkoren, Hulshof en militairen).
- Verworven 85 foto-repro's over Vragender uit collecties van: H. Bennink, F. Lageschaar, J. Wessels, G. Eppingbroek en J. Gebbink. Het gaat hierbij om onderwerpen als: school, kerk, boerderijen, kermis, carnaval, sport, het zwembad, het veen en W. Hegeman.
- Ontvangen van G. Eppingbroek een ansichtkaart uit 1956, betreffende de school en de kerk van Harreveld.
- Ontvangen via A. Driessen 4 kleurenfoto's van de musical "Cultura" uitgevoerd bij de opening van de aula van de Dr. Ariënschool op 30-4-1984.
- Ontvangen van G. Eppingbroek een ansichtkaart van het St.-Vincentius Internaat te Harreveld uit 1970.
- Verworven 18 foto-repro's betreffende Lichtenvoorde, van foto's uit de collecties van: H. Wansink (zondagschool en CAVV), mevr. Eijkman (school), H. Steentjes (school, gidsen en kermis), Lageschaar (Westerman), Eppingbroek (schilderij Heinen), Van Lochem/Ter Haar (politie/kermis).
- Verworven 5 foto-repro's over Harreveld uit de collectie van mevr. Wolterink uit Harreveld (school en molen).
- Verworven 32 foto-repro's betreffende Vragender, uit de collecties van J. Gebbink en H. Bennink met de onderwerpen school, kermis en Plechtige Communie.
- Ontvangen van G. Eppingbroek 12 kleurenfoto's van de opening van de herstelde Engelse Schans op 26-10-2002.

Per 31-12-2002 hebben we nu:

- foto's, aanwinsten 257 stuks, totaal 2460 stuks.
- ansichten, aanwinsten 2 stuks, totaal 58 stuks.
- dia's, aanwinsten 172 stuks, totaal 2155 stuks.

Aanwinst historische videofilms

Geen.

Aanwinsten museale voorwerpen

Ontvangen van G. Eppingbroek:

- Een oude weefspoel uit de jaren '30/'40.
- Een schoolatlas van Nederland en Overzeese Rijksdelen van Smulders Kompas, van omstreeks 1970.
- Houten bakje met blokjes (vroeger gebruikt in de 1e klas).
- 2 oude penhouders met kroontjespennen.
- 1 oude vulpen.
- Vloeiblok (pressepapier).
- Schoolboekje uit 1923. Natuurkunde t.d.v. Katholieke Lagere Scholen en Herhalingsscholen. Door G.B. Legdeur.
- Schoolboekje uit de jaren '50. Rekenen voor het Lager Nijverheids Onderwijs, door J.Duursma en L.Lammerse.

Ontvangen van dhr. W. Reusink te Winterswijk:

- 4 leesboekjes voor het r.-k. Lager Onderwijs uit de jaren '50, uit de Veldboeket Serie.

Aanwinsten documentatiecentrum

Ontvangen van mevr. A. Hulshof-Vos:

- uit de nalatenschap van haar vader, J.B. Vos, een lijst met hierop de familienamen en bijbehorende 'roepnamen/bijnamen' van Zieuwent.
- Ook van J.B. Vos, verslagen van de oprichtingsvergadering V.O.L. en verslagen van volgende vergaderingen eind 1971.
- Ook van J.B. Vos, concept statuten van 6-10-1971.
- Uit de nalatenschap van Henk Hulshof:
 - * een aantekenschrift (1983) over veldnamen.
 - * een overzichtskaart ruilverkaveling Harreveld/Zieuwent (bijgewerkt 1968) met hierop nummers aangegeven betreffende veldnamenonderzoek.

Ontvangen van mevr. Buijnink-Wennink, 79 bidprentjes e.d.

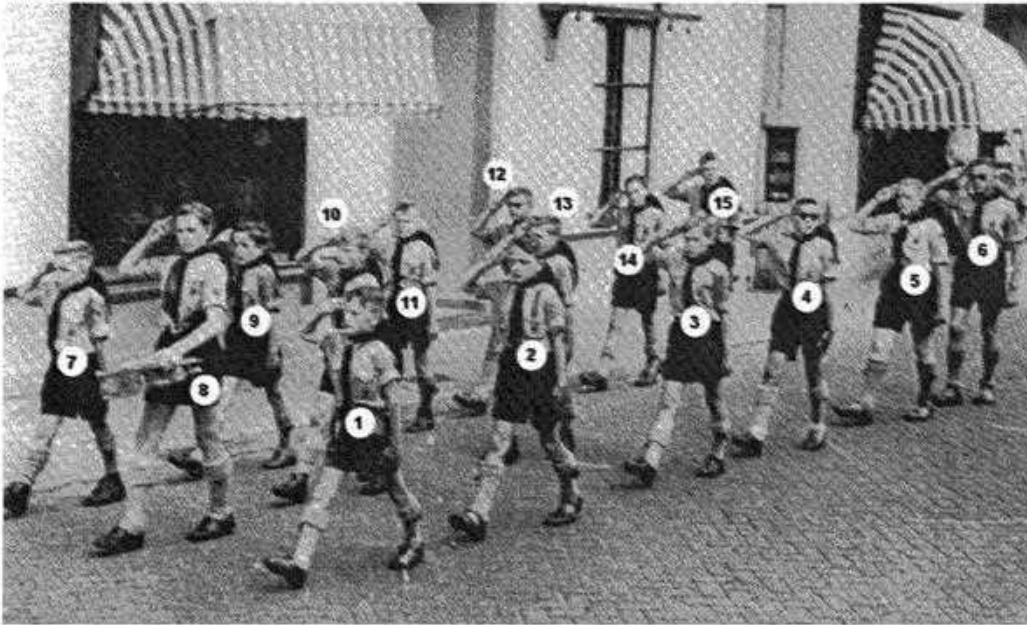
G.J.A. Eppingbroek

Voor vragen, giften van allerlei aard voor het museum of documentatiecentrum of beschikbaarstelling van foto's kunt u zich wenden tot de beheerder van ons foto/dia-archief, de heer G.J.A. Eppingbroek, Koekoekstraat 16, 7102 AZ Winterswijk, tel. 0543-515408 of tot de bibliothecaris de heer H.J. Hanselman, Const. Huygensstraat 7, 7131 WG Lichtenvoorde, tel 0544-373108 of tot een van de andere bestuursleden.

Ons 'zoekplaatje'

Op ons zoekplaatje in periodiek nummer 47 hebben we weer één reactie ontvangen. Deze keer van mevrouw Nijs. Zij meende bij het groepje Bonifatiusknapen te herkennen Jan Nijenhuis als nummer 2 en Paul Kruip als nummer 3. Onze hartelijke dank voor deze reactie. Op de vorige zoekplaatjes kunt u overigens nog steeds reageren.

Deze keer laten we een foto zien van een groepje verkenners bij de avondvierdaagse omstreeks 1955. De eerste avondvierdaagse was in 1949. De grote promotors waren de heren Werner en De Graaf.

Hier de nummers van de betreffende personen en hun namen, voorzover bekend:

1. Tim ten Holder
2. Tonnie Waalder
3.
4.
5. Theo Huinink
6. Frans van Wijngaarden (leider)
7. Jan Pothof
8.
9.
10. Weijermars
11.
12.
13.
14.
15. Wim ten Have

Reactie graag aan de redactie of aan ondergetekende.

G.J.A. Eppingbroek, tel. 0543-515408

Adressen bestuur Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde:

H.J.A. te Brake <i>voorzitter</i>	Verdistraat 9	7131 AJ Lichtenvoorde	tel. 0544-372117
A.W. Driessen <i>secretaris</i>	Schatbergstraat 60	7131 AS Lichtenvoorde	tel. 0544-372823
J. Ernst <i>penningmeester</i>	Derde Broekdijk 2	7132 EC Lichtenvoorde	tel. 0544-379321
G.J.A. Eppingbroek	Koekoekstraat 16	7102 AZ Winterswijk	tel. 0543-515408
C.M.W. Oolthuis-Wagener <i>werkgroep excursies-lezingen</i>	Brechtstraat 5	7132 AC Lichtenvoorde	tel. 0544-372080
H.J. Hanselman	Const. Huygensstr. 7	7131 WG Lichtenvoorde	tel. 0544-373108
H.J. Krabbenborg <i>werkgroep streektaal</i>	Boschlaan 3	7131 RA Lichtenvoorde	tel. 0544-371936
B.H.W. van Lochem	Patronaatsstraat 32	7131 CH. Lichtenvoorde	tel. 0544-378393
G.A.Th.M. Nijs <i>werkgroep archeologie</i>	Past. Sandersstr. 13	7131 BT Lichtenvoorde	tel. 0544-376947
Redactieadres: B.H.W. van Lochem	Patronaatsstraat 32	7131 CH. Lichtenvoorde	tel. 0544-378393
Bibliothecaris: H.J. Hanselman	Const. Huygensstr. 7	7131 WG Lichtenvoorde	tel. 0544-373108

Internetpagina's:
Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde:
www.vol.mainpage.net

Archeologische Werkgroep Lichtenvoorde:
www.awl.mainpage.net

*Wanneer u vragen heeft over de geschiedenis van onze gemeente,
aarzel dan niet met een van bovenstaande personen contact op te nemen!*

Digitale bewerking
Henk Hanselman
2013